

**Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii
până la sfârșitul secolului al XI-lea
Partea întâi: Activitatea scandinavă în Insulele Britanice**

Drd. Petruț-Ciprian TERCIU*

Rezumat:

Studiul realizează o incursiune în istoria invaziilor și confruntărilor militare ce au avut loc în perioada de la începutul sec. al VIII-lea și sfârșitul sec. al XI-lea, între vikingii și danezii din Peninsula Scandinavă, pe de o parte, și populațiile și regatele creștine din Anglia, Franca, Irlanda, pe de altă parte, urmărindu-se deopotrivă evoluția încreștinării acestor invadatori, regate și populații. Este evocată activitatea militară și politic-religioasă a unor personalități de seamă ce au participat la evenimentele din această epocă, precum regele Carol cel Mare (768-814), Ludovic cel Pios (814-840), regele Merciei Aethelbald (716-757), Carol cel Pleșuv (840-877), Alfred cel Mare (871-899), regele viking Olaf Guthfrithson al Dublinului și Constantin al II-lea al Scoției, regele danez Svein Forkbeard și Olaf I Tryggvason al Norvegiei (995-1000). Totodată sunt prezentate legăturile dintre Insulele Britanice, Scandinavia, Rusia Kieveană și Imperiul Bizantin.

Cuvinte-cheie:

istorie, vikingi, danezi, încreștinare, Alfred cel Mare, Olaf I Tryggvason

Introducere

Odată cu prăbușirea Vestului roman, legăturile dintre Orient și Occident au slăbit până în punctul de a se contura în două civilizații diferite ale căror particularități sunt puternice și în ziua de astăzi. Deși este admis mai greu de către ma-

* Petruț-Ciprian Terciu, doctorand al Facultății de Teologie „Andrei Șaguna” din cadrul Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, România.

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (I)

joritatea istoricilor occidentali, Imperiul Roman nu a murit o dată cu devastarea Romei de către Alaric, Genseric sau de către Odoacru, ci a continuat să supraviețuiască și să înflorească în Noua Romă de pe malurile Bosforului vreme de încă o mie de ani, nu într-o continuă stare de decădere, cum afirmă britanicul Edward Gibbon, ci strălucind ca un far al civilizației păstrătoare a înțelepciunii vechilor filosofi împletite cu noua învățătura mântuitoare a lui Hristos. Aflat în permanent conflict cu forțele invadatoare persane sau arabe ce urmăreau schimbarea valorilor creștine europene, Imperiul Roman din Răsărit se va sacrifica în nenumărate rânduri pentru siguranța întregii Europe. Desigur, un Carol Martel, alături de francii săi pe câmpul de luptă de la Poitiers din anul 732, poate reprezenta un moment eroid pentru salvarea creștinătății în fața invaziei musulmane, însă acest moment este unul singular în istoria Occidentului. Adevărații eroi ai luptei anti-musulmane au fost bizantinii, romanii medievali, care nu au respins doar un singur atac, ci lupta lor a continuat vreme de 800 de ani, până când sacrificiul final a fost cerut în anul 1453. Datorită acestor greco-romani, valorile romane și grecești au putut supraviețui în restul Europei, fără ca Europa să mulțumească vreodată Răsăritului. Chiar dacă Noua Romă a murit, moștenirea ei trăiește și astăzi și va continua să dăinuiască până la sfârșitul timpului în interiorul Bisericii Ortodoxe. Greci, români, bulgari, sârbi, albanezi, ruși și anticii georgieni, cu toții sunt supraviețuitorii și moștenitorii vechiului imperiu milenar. Pe toate aceste popoare Constantinopolul le-a încreștinat și le-a educat în spiritul împărăției lui Hristos și atât de mare a fost impactul produs de către Biserica Ortodoxă în sânul acestor popoare, încât ele au rămas devotate creștinismului chiar și după 500 de ani de persecuții și atrocități otomane în rândul celor mai multe dintre ele.

Influența Imperiului Roman medieval a fost atât de mare, încât a ajuns cunoscut până în cele mai îndepărtate colțuri ale Europei, și nu numai. Sunt păstrate analele unor schimburi diplomatice dintre Imperiul Bizantin și China. În primă fază, delegația romană reușește să sustragă prețioșii viermi de mătase din depozitele imperiale ale curții chineze, iar în a doua fază diplomații chinezi vizitează Constantinopolul și sunt uimiți să vadă nesiguranța în care trăia împăratul roman, veșnic temător pentru propria viață. De altfel, asasinatele din palatul imperial vor continua să fie un flagel al societății bizantine care-i vor aduce sfârșitul în cele din urmă.

Prestigiul Constantinopolului va ajunge până la marginea Europei, în Irlanda și în Britania, considerate în acele timpuri ca fiind și marginile lumii. Egiptul roman își va trimite misionarii pe drumul maritim al fenicienilor până în Irlanda sau Hibernia, după cum au numit-o romanii, insula necucerită de către aceștia. Însă romanitatea adusă aici de către misionarii creștini va face din această insulă verde un paradis al culturii și spiritualității romane și creștine. Influențele monasticismului egiptean vor da Bisericii din acest colț al lumii o notă discordantă, unică și impresionantă. Misi-

Drd. Petruț-Ciprian Terciu

onarii irlandezi vor duce creștinismul dincolo de granițele insulei lor în Scoția și în Britania și vor schimba profund mentalitățile și societatea în sine.

În secolul al VII-lea, în anul 668, călugărul grec Teodor din Tars a fost numit de către papa Vitalian arhiepiscop de Canterbury, în Britania. Alături de prietenul său, monahul african Hadrian, Teodor a reorganizat nouă Biserică engleză din temelii și i-a dat o nouă direcție spirituală fondată pe învățăturile Sfinților Părinți din Răsărit și din Apus. Relația sa cu monahii și clericii celtici irlandezi a fost una foarte strânsă și a dus la instaurarea unei perioade de glorie pentru Biserica din insulă. În persoana lui Teodor de Tars se unesc două lumi, cea veche romană răsăriteană și cea a noului popor anglo-saxon.

După moartea Sfântului Teodor legăturile dintre Britania și Răsăritul roman vor înceta din cauza invaziilor scandinave în nordul Europei și a celor arabe în Mediterana. Însă, contrar așteptărilor, vikingii din Scandinavia vor fi cei care vor crea noi punți de legătură între cele două lumi. Navigatori încercați și războinici desăvârșiți, vikingii vor influența destinele Angliei și al Bizanțului, creând o axă între Britania, Scandinavia, Rusia Kieveană și Imperiul Bizantin.

Era vikingilor: danezii și norvegienii

În anul 793, Alcuin de York îi scria regelui Ethelred I de Wessex despre nenorocirea care s-a abătut asupra Northumbriei și asupra sfintei mănăstiri din Insula Lindisfarne, care a fost supusă atacurilor violente dinspre Marea Nordului din partea unor barbari păgâni de dincolo de mare:

„Vreme de aproape 350 de ani, noi și strămoșii noștri trăim pe acest pământ și nu s-a mai petrecut o astfel de grozăvie niciodată în Britania, pe care am pățit-o acum din pricina unui popor păgân. Nimeni nu credea că o astfel de călătorie este cu puțință. Biserica sfântului Cuthbert e stropită de sângele preoților lui Dumnezeu, golită de mobile, jefuită de păgâni; un loc mai sfânt decât oricare altul în Britania”¹

Păgânii la care se face referire sunt popoarele scandinave, numite de către englezi în mod generic *vikingi*. Etimologia cuvântului este incertă. Totuși, potrivit unor teorii, ar veni din cuvântul *wic* din engleza veche, având sensul de tabără temporară și este înrudit totodată cu latinescul *vicus*, care înseamnă sat. O altă teorie susține că termenul ar proveni de la regiunea Viken din apropierea fiordului Oslo². Danezii și

¹ Alcuin of York, *Alcuin of York, c. AD 732 to 804: His Life and Letters*, York, Sessions 1974, Letter 12, p. 18.

² Lincoln Paine, *Marea și civilizația, o istorie maritimă a lumii*, traducere de Dana Bădulescu și Radu Andriescu, Polirom, București, 2015, p. 211-212.

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (I)

norvegienii au fost cei care și-au îndreptat raidurile către Occident, în timp ce suedezii s-au îndreptat spre est, în Rusia, în Bizanț și în Orientul Apropiat.

Atacul asupra Mănăstirii Lindisfarne reprezintă începutul unei noi epoci în istoria medievală a Europei Apusene dominată de către vikingsi, care va lăsa o amprentă militară, socială, politică și culturală de netăgăduit asupra civilizației europene.

Atacul a avut un impact devastator asupra mănăstirii celtice, care a fost golită de toate comorile, iar călugării au fost uciși fără milă. Aceeași soartă nemiloasă o va avea și Mănăstirea Sfântului Columba, din Insula Iona. Întreaga obște a mănăstirii a fost strânsă pe plaja insulei și a fost martirizată, iar locul unde au avut loc caznele a primit numele de Golful Martirilor.

Ușurința cu care scandinavii operau pe teritoriul Britaniei demonstrează slaba organizare a statelor anglo-saxone și celtice, dar și neglijența catastrofală cu care priveau apărarea maritimă, lucru curios și ironic pentru anglo-saxoni, ei înșiși invadând Britania pe calea apei în decursul secolului al V-lea. Deși au fost considerați de istorie ca fiind extrem de violenți și sângeroși, vikingii nu excedau tiparele vremii, în timp ce întreaga societate europeană se caracteriza prin conflicte militare deosebit de frecvente, iar speranța de viață rareori depășea vârsta de 30 de ani. Însă ceea ce definea spiritul scandinav nu era setea de sânge, ci setea de explorare, de descoperire a unor noi teritorii, de stabilire a contactelor sociale și comerciale; dorința de a coloniza noi pământuri și de a stabili noi acorduri comerciale îi determinau pe nordici să părăsească locurile natale și să se îmbarce în expediții pline de primejdii, însă, totodată, pline de promisiuni. Bărcile lor specifice cu vâsle și vele, perfecte pentru navigația pe fluvii și pe oceane, precum și dorința de explorare au făcut din vikingi unii dintre cei mai pricepuți navigatori ai istoriei.

Atacurile danezilor asupra Mănăstirilor Lindisfarne și Iona coincid foarte bine și este destul de sigur să afirmăm chiar că au fost determinate de expansiunea către Saxonia și Iutlanda a lui Carol cel Mare. Forța sa formidabilă ce contesta rolul Imperiului Bizantin de moștenitor al Romei și de lider al oikumenei creștine avansa amenințător spre teritoriile daneze prin campaniile sale îndreptate împotriva Saxoniei și ale slavilor nord-estici. Forța cu care i-a supus pe saxoni și violența cu care i-a convertit la creștinism³ i-au determinat pe danezii vecini să contraatace, iar începutul erei scandinave vine tocmai ca o reacție împotriva acțiunilor expansioniste ale carolingienilor. La șase ani după primele atacuri asupra Britaniei, danezii devastează coastele nordice ale Franciei, ceea ce îl determină pe Carol cel Mare să construiască adevărate fortificații ale gărzii de coastă la gurile râurilor, ceea ce a făcut ca raidurile nordicilor să înceteze timp de 20 de ani.

Conflictele dintre danezi și carolingieni au continuat și sub urmașul lui Carol cel Mare (768-814), Ludovic cel Pios (814-840). În timpul domniei sale, căpetenia

³ A se vedea masacrul de la Verden, în urma căruia 4 500 de saxoni au fost executați pentru refuzul de a se converti la creștinism.

daneză de la Hedeby, pe nume Harald Klak, s-a convertit la creștinism, mai degrabă din rațiuni politice și economice decât din sentimente spirituale, afirmând că un popor creștin i-ar sări mai degrabă în ajutor dacă și el ar împărtăși aceeași credință⁴. Creștinismul a fost propovăduit sub patronajul lui Harald de către preotul Angsar, cel care va fi supranumit *Apostolul Nordului*. Angsar a înființat o școală catehetică în Hedeby, de unde și-a continuat cu succes munca de evanghelizare a danezilor. Pentru succesul misiunii sale, Angsar a fost hirotonit arhiepiscop de Hamburg, însă a intrat curând în conflict cu regele păgân danez Erik I, care a devastat portul. Atitudinea ostilă a regelui față de creștinism s-a schimbat radical, însă, tot din rațiuni politice și economice, căutând să asigure în acest mod protecția negustorilor creștini străini.

În ceea ce privește atacurile vikingilor asupra Insulelor Britanice, acestea au reînceput cu intensitate sporită în anul 834, atunci când danezii și norvegienii au atacat estuarul Tamisei. Situația politică a statelor anglo-saxone în timpul primelor invazii scandinave era una precară, caracterizându-se prin numeroase conflicte interne și prin decăderea Northumbriei ca stat dominant și urcarea în ierarhie a Merciei sub regele Aethelbald (716-757). Deși era un politician abil, Aethelbald era pus într-o lumină nefavorabilă de către supușii săi, din cauza vieții imorale pe care o ducea și din cauza conflictelor cu Biserica reprezentată de către arhiepiscopul Cuthbert. Poziția dominantă a Merciei a continuat și sub regele Offa (757-796). În timpul domniei sale, Mercia cunoaște apogeul datorat, în special, campaniilor militare expansioniste ale regelui îndreptate împotriva celorlalte regate anglo-saxone, dar și împotriva celților din Țara Galilor. Pentru a trasa o graniță clară și pentru a împiedica raidurile galezilor, regele dispune construirea unui val de pământ asemănător cu cele construite de romani, de la nord la sud, numit și *Offa's dyke*, ce separa Țara Galilor de Mercia, graniță ce va deveni istorică și va separa etnic și cultural cele două popoare. Offa este responsabil și pentru decretele sale legislative ce vor purta numele de *legea din Mercia* și care vor fi puse în practică în mod deplin abia în timpul domniei regelui Alfred cel Mare, dar și pentru contactele strănse, nu și lipsite de situații tensionate, cu imperiul lui Carol cel Mare⁵. După moartea regelui Offa, Mercia începe să decadă și pierde poziția privilegiată, lăsând loc ascensiunii permanente a regatului, Wessex condus de către regele Egbert.

Regele Egbert s-a născut în jurul anilor 771-775, fiind fiul regelui Ealhmund de Kent. Tatăl său nu și-a putut menține pentru mult timp independența față de regatul Merciei condus de Offa, iar Egbert a fost nevoit să fugă în Wessex, de unde

⁴ Rimbart, *Anksar, the Apostle of the North*, trad. Charles H. Robinson, Society for the Propagation of the Gospel in Foreign Parts, Londra, 1921, p. 38.

⁵ Platon Alexandru-Florin, Laurențiu Rădvan, Bogdan-Petru Maleon, *O istorie a Europei de Apus în Evul Mediu*, Editura Polirom, Iași 2010, p. 76.

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (I)

a trebuit din nou să fugă din cauza intrigilor regilor Beorhtric de Wessex și Offa de Mercia. *Cronica anglo-saxonă* menționează faptul că Egbert a stat vreme de 13 ani la curtea lui Carol cel Mare, de unde a deprins modul de guvernare carolingian. Cu suportul lui Carol cel Mare, după moartea lui Beorhtric survenită în anul 802, Egbert a ocupat tronul Wessex-ului⁶. Domnia sa a fost una expansionistă și agresivă, *Cronica anglo-saxonă* înregistrând mai multe atacuri împotriva regatului celților britanici din Cornwall.

În anul 825 a avut loc una dintre cele mai semnificative bătălii din istoria anglo-saxonă, la Ellandum între Beornwulf, regele Merciei, și Egbert de Wessex. Victoria a aparținut lui Egbert, iar consecințele acestei bătălii au fost ireversibile. Mercia și-a pierdut pentru totdeauna poziția dominantă, permițând regatului din Wessex să și-o asume în primă fază, absorbind regatul Essex. Incitați de victoria lui Egbert împotriva lui Beornwulf, anglii de est s-au revoltat și și-au declarat independența față de regatul Merciei. În două bătălii decisive au fost uciși atât Beornwulf, cât și succesorul său, Luđeca, ceea ce a consolidat încă o dată independența anglilor de est față de Mercia. Mai mult decât atât, în anul 829, Egbert a supus Mercia și a exercitat supremația asupra Northumbriei, însă această stare de fapt nu a durat mult timp, întrucât, un an mai târziu, independența Merciei a fost restaurată de către Wiglaf, dar acest regat nu și-a mai putut impune dominația de altădată.

Apogeul regatului Wessex și al regelui Egbert începe să scadă simțitor după anul 829, în mare parte, probabil, și din lipsa ajutorului furnizat de către carolingienii ocupați ei înșiși cu probleme domestice. Atât Mercia, cât și Kent-ul și Anglia de Est scapă de sub influența Wessex-ului. În același timp, danezii reapar în peisajul britanic, provocându-i lui Egbert o înfrângere în anul 836 la Carhampton, însă doi ani mai târziu vikingii și galezii sunt învinși în Cornwall.

Egbert moare în anul 838, lăsând în urma sa un regat mult mai puternic decât atunci când l-a preluat și în același timp o moștenire puternică pentru realizările ieșite din comun ale nepotului său, Alfred cel Mare.

La început, atacurile vikingilor în Europa Apuseană erau sezoniere și se concentrau în special pe operațiuni de raid, de jaf și de trafic de persoane, însă începând cu anul 840, atunci când scandinavii au iernat pentru prima dată într-un teritoriu străin, mai exact în nordul Franței, la gurile Loarei, perspectiva colonizării unor noi teritorii devine pentru ei o chestiune favorabilă întoarcerii în Scandinavia înghețată și ostilă.

Din punct de vedere social, cultural și tehnologic, scandinavii se aflau mult în urma Europei, situându-se încă în epoca fierului. Organizarea lor statală era aproape inexistentă, largi grupuri de oameni se adunau în jurul unei căpetenii influente

⁶ D.P. Kirby, *The Earliest English Kings*, Routledge, Londra, 2000, p. 186.

Drd. Petruț-Ciprian Terciu

și carismatice, care le putea promite război și bogăție. Societatea nordică era una predominant agrară și războinică, însă Peninsula Scandinavă lăsa puțin loc printre vastele păduri, munți înalți și zăpezi abundente, practicării agriculturii și asigurării unui trai decent pentru populația aflată în plină ascensiune demografică. În același timp, sistemul ereditar bazat pe dreptul întâiului născut lăsa numeroși fii nobili fără moșteniri suficiente din partea înaintașilor. Împinși de speranța unor noi posibilități de îmbogățire și de obținere a faimei veșnice, grație spiritului lor cutezător și mulțumită tehnologiei avansate pe care o dețineau în domeniul navigației maritime și fluviale, numeroși danezi și norvegieni au pornit către coastele Europei Apusene.

Atacurile asupra Mănăstirilor Lindisfarne, Monkwearmouth-Jarrow Abbey și Iona au produs consternare în rândul nordicilor, deoarece aici au găsit averi impresionante lăsate fără niciun minim de apărare. Este greșit să considerăm ca factor decisiv al acestor atacuri, spiritul religios anticreștin pe care scandinavii ar fi putut să-l practice în aceste momente. Pur și simplu, aceste importante centre monastice aflate pe coastele Britaniei erau o pradă mult prea ușoară pentru vikingi.

Dincolo de mănăstirile bogate lăsate neprotejate, nordicii au găsit în Britania formațiuni statale, patru la număr la mijlocul secolului al IX-lea – Northumbria, Mercia, Anglia de Est și Wessex – mai mult sau mai puțin pregătite să facă fața atacurilor scandinave. După cum am putut vedea deja, s-au înregistrat două atacuri importante asupra Wessex-ului în timpul regelui Egbert, primul s-a soldat cu victoria nordicilor, iar al doilea cu victoria englezilor. După ce a fost măsurată în mod obiectiv puterea de reacție a statelor engleze. Căpeteniile daneze urmate îndeaproape de cele norvegiene au decis că este timpul unei invazii asupra Britaniei în adevăratul sens al cuvântului.

Armata daneză sau *marea armată păgână*, după cum o numește *Cronica anglo-saxonă*, a debarcat în Britania în anul 865 și, vreme de 14 ani, a purtat război împotriva celor patru regate anglo-saxone. Deși este numită marea armată, numărul acesteia nu putea depăși câteva mii de războinici scandinavi, însă acest număr este cu mult mai mare decât cel cu care se obișnuiseră până acum englezii, fiind până în momentul de față cea mai puternică forță scandinavă care invadea insulele britanice. Potrivit cronicilor islandeze, armata danezo-norvegiană era condusă de către Halfdan Ragnarson, Uba și Ivar (Ivar) Fără Os (*Boneless*), toți trei fiind presupuși fii ai legendarului rege danez Ragnar Lodbrok, însă și alte nume sonore vor apărea pe scena războiului sălbatic din insulă.

Punctul de pornire al invaziei a fost Anglia de Est, acolo unde regele a făcut pace cu vikingii, oferindu-le cai și provizii⁷. După ce au petrecut iarna în această

⁷ Susan J. Ridyard, *The Royal Saints of Anglo Saxon England: a Study of West Saxon and East Anglian Cults*, Cambridge University Press, Cambridge, 1988, p. 65.

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (I)

provincie, danezii s-au îndreptat către Northumbria. Însăpăimântați, anglo-saxonii din nord au plătit scandinavilor sume uriașe de bani și au acceptat un conducător marionetă care să deservească interesele danezilor. Imediat după acest episod, vikingii au invadat regatul Merciei și au capturat Nottinghamul în anul 867, cel mai important centru urban al regatului. Regele Merciei a făcut apel disperat către regele Wessex-ului pentru a-i veni în ajutor. Armata combinată a celor două regate nu a putut elibera orașul ocupat, iar vikingii nu l-au părăsit decât după ce au primit sume colosale de bani. S-au întors în Northumbria, unde au petrecut toamna anului 868 și aproape întreg anul 869, după care s-au îndreptat din nou către Anglia de Est. De această dată, englezii conduși de către regele Edmund i-au întâlnit pe vikingi pe câmpul de bătaie, însă au fost înfrânți în mod dramatic, iar regele lor a fost capturat și martirizat în mod tragic și brutal de către Imar pentru refuzul de a renunța la creștinism. Eroismul cu care și-a înfruntat moartea violentă a făcut din regele Edmund sfântul patron al Angliei în Evul Mediu, iar cultul său a cunoscut o răspândire și o popularitate impresionantă încă din primii ani ce au urmat martirajului său.

În anul 871, o altă armată a sosit din Scandinavia sub conducerea lui Bagsecg. După fuziunea celor două armate, acestea s-au îndreptat împotriva Wessex-ului, însă vikingii au fost înfrânți de către Alfred, fratele regelui Aethelred, în bătălia de la Ashdown, ucigându-l pe Bagsecg în această confruntare. Trei luni mai târziu, regele Aethelred moare și este succedat la tron de către Alfred, cel care va deveni, poate, cel mai remarcabil rege care a stat pe tronul Angliei, unul dintre cei doi monarhi englezi care au primit titlatura de „cel Mare” alături de Cnut, regele Angliei, Danemarcei și Norvegiei, cu precizarea faptului că regele Cnut era scandinav, și nu anglo-saxon.

Informațiile legate de viața lui Alfred cel Mare sunt destul de bogate și provin în mare parte din lucrarea eruditului episcop galez, Asser. Alfred a fost cel mai tânăr fiu al regelui Aethelwulf și nepotul regelui Egbert de Wessex. Potrivit *Cronicii anglo-saxone*, acesta a călătorit la Roma la vârsta de patru ani⁸, acolo unde papa Leon al IV-lea l-a numit consul. Se presupune că a petrecut câțiva ani la curtea împăratului francilor, Carol cel Pleșuv (840-877), care îi era și bunic din partea mamei sale, Judith.

La moartea tatălui său, survenită în anul 858, regatul Wessex a fost împărțit între cei trei frați ai săi mai în vârstă: Aethelbald, Aethelberht și Aethelred. Domniile primilor doi frați au fost lipsite de importanță, însă o dată cu domnia celui de-al treilea frate al său, Aethelred de Wessex, începe și ascensiunea remarcabilă și uimitoare a lui Alfred, tocmai în tumultul invaziei scandinave din 865.

⁸ *Anglo-Saxon Chronicle*, în *Project Gutenberg*, tradus de James Ingram, London, septembrie, 1996. p. 37

Îl găsim pe Alfred luptând în campania lipsită de succes susținută de către regatul Wessex în Mercia, atunci când Imar, căpetenia daneză, a ocupat Nottinghamul. În decursul anului 870 sunt înregistrate o serie de ciocniri violente între armatele daneze și cele anglo-saxone, cu victorii și înfrângeri de ambele părți, la care Alfred ia parte în modul cel mai activ. Însă victoria importantă de la Ashdown îi asigură lui Alfred debutul în rolul de lider al disperatei rezistențe engleze. În pofida recenteii victorii, armata anglo-saxonă a pierdut bătălia de la Merton, purtată la câteva săptămâni după cea de la Ashdown. În decurs de trei luni, regele Aethelred s-a stins din viață, lăsând regatul în mâinile lui Alfred. Deși Aethelred avea doi fii de vârste fragede care aveau întâietate evidentă la tron, ascensiunea lui Alfred a fost necontestată, asta și din cauza situației extrem de fragile a regatului, precum și a războiului disperat cu danezii.

În timp ce Alfred era ocupat cu ceremoniile funerare ale fratelui său, danezii au câștigat o victorie importantă împotriva armatei engleze, ceea ce l-a determinat pe rege să ceară pacea și eliberarea teritoriilor sale, însă termenii armistițiului nu ne sunt cunoscuți⁹, deși, cel mai probabil, Alfred i-a plătit pe vikingi, așa cum au făcut-o cei din Mercia și cei din Northumbria înaintea sa. Cert este faptul că, vreme de cinci ani, vikingii s-au ocupat de celelalte părți ale Britaniei, lăsând Wessex-ul pentru campanii ulterioare.

Avântul și spiritul războinic al scandinavilor au fost reanimate de către o nouă căpetenie a armatelor vikinge, pe nume Guthrum. În 876 a atacat în forță regatul Wessex, unde a ocupat orașul Wareham. Alfred i-a încercuit, însă în urma tratativelor eșuate și la adăpostul nopții, scandinavii au reușit să fugă¹⁰.

În luna ianuarie a anului 878, danezii au inițiat un atac surpriză asupra fortăreței în care Alfred își petrecea Crăciunul, trecând prin sabie toți locuitorii, cu excepția lui Alfred și a însoțitorilor săi, care abia au putut scăpa cu viață, retrăgându-se în mlaștinile din Somerset¹¹. Acest episod dramatic reprezintă punctul culminant atât din viața lui Alfred, cât și din desfășurarea rezistenței în fața violenței și ororilor invaziei nordice. De aici, din mlaștinile Somersetului, Alfred a reușit să organizeze o rezistență impresionantă și eficientă, recrutând toți oamenii capabili să poarte arme din comitatele învecinate și, cu această armată improvizată, regele a trecut la contraofensivă. Inspirați de caracterul frumos al regelui, de pietatea sa și de curajul cu care era înzestrat, englezii au atacat în forță și au câștigat o victorie decisivă pe câmpul de luptă de la Edington. Înfrânți și înspăimântați, scandinavii s-au retras în cetatea Chippenham, însă Alfred i-a hărțuit permanent, declanșând

⁹ Richard Abels, *Alfred the Great: War, Kingship and Culture in Anglo-Saxon Culture*, Longman, Londra, 1998, p. 140-141.

¹⁰ *Anglo-Saxon Chronicle*, p. 39.

¹¹ *Ibidem*, p. 40.

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (I)

un asediu strâns. Lipsa gravă a proviziilor i-a forțat pe danezi să se predea regelui. Condiția impusă de Alfred scandinavilor a fost ca Guthrum să se convertească la creștinism, ceea ce s-a și petrecut trei săptămâni mai târziu la curtea regelui. Botezul a fost sărbătorit cu mult fast și entuziasm, iar Alfred i-a devenit părinte spiritual lui Guthrum.

Cu această ocazie, între Alfred și Guthrum s-a încheiat celebrul tratat de la Wedmore, care delimita granițele dintre Wessex și teritoriile stăpânite de către danezi. Regatul Mercia a fost împărțit între Alfred și Guthrum, Londra revenindu-i Wessexului. Granița trasată poartă numele de *Danelaw*, asemenea și întreg teritoriul stăpânit de către scandinavi, acolo unde domnea legea daneză. Această împărțire avea să producă efecte pe termen lung, numeroși danezi urmând să se stabilească în estul și nordul Angliei, oferind acestor regiuni elemente importante ale culturii și civilizației scandinave. În același timp, York-ul, vechiul Eboracum, orașul care l-a proclamat împărat roman pe Sfântul Constantin cel Mare în anul 306, avea să devină cel mai important centru scandinav din Britania și capitală, de unde Imar își va conduce propriul fief viking, ce cuprindea Northumbria, teritorii de pe coastele Irlandei, precum și regatul Laithlinn din insulele Hebride, Orkney și de pe coastele de vest ale Scoției.

Guthrum va părăsi împreună cu ceea ce a mai rămas din armata sa granițele Wessex-ului și se va retrage în Anglia de Est, unde va fi proclamat rege și pe care o va conduce până la moartea sa, survenită în jurul anului 890.

După înfrângerea lui Guthrum au urmat ani pașnici pentru Alfred, timp în care a putut restaura regatul său după modelul carolingian, aducându-l la un nivel politic, religios și cultural remarcabil pentru această perioadă, Anglia devenind cel mai puternic regat din insulele britanice și unul dintre cele mai prospere din Apus. Deși au mai existat ciocniri minore între forțele engleze și cele daneze, pericolul scandinav a fost eliminat pe parcursul domniei sale, iar Anglia va căuta acum să recurgă treptat la contraofensivă.

Perioada anilor 880-890 a fost una de relativă liniște pentru noul regat englez unificat, iar cea mai mare realizare a acestei perioade a fost reconstruirea Londrei devastate de către danezi în războiul precedent. În jurul anilor 892 sau 893, danezii au mai avut o tentativă de a invada Anglia, însă forțele terestre și cele navale ale lui Alfred au provocat o înfrângere decisivă scandinavilor, care au fost nevoiți să părăsească țărmurile Britaniei. Danezii din Britania au încercat la rândul lor să-și sincronizeze atacul cu cel al vikingilor veniți din Scandinavia, însă și ei au fost în cele din urmă respinși, nu fără eforturi semnificative din partea anglo-saxonilor.

Măreția lui Alfred este demonstrată și de numeroasele reforme pe care le-a inițiat în timpul domniei sale măcinate de războiul aproape permanent purtat îm-

potriiva scandinavilor. Reformele sale militare și legislative au întărit mult puterea regatului său. Alfred a fost cel care a creat o flotă navală, indispensabilă unui popor insular cum este cel anglo-saxon. Pentru un popor care a invadat și a colonizat mare parte din Britania, de pe mare, în secolele al V-lea – al VI-lea este inadmisibil să își uite atât de repede trecutul nu foarte îndepărtat și să renunțe la principala armă care îi asigura integritatea, puterea și chiar supraviețuirea, și anume flota navală. Astfel, prinde aici contur afirmația istoricului Ștefan Ciobanu, potrivit căruia „adevăratele monumente sunt doar acelea ale trecutului”. Ori, Alfred, persoană dedicată studiului istoriei și al disciplinelor militare, a învățat repede din greșelile predecesorilor săi și a inițiat construcția vaselor pe care le-a lansat la apă în cel mai scurt timp posibil. Crearea unei flote care să rivalizeze cu succes puterea navală a inamicului a fost, poate, unul dintre motivele principale ale succesului său. De asemenea, Alfred a creat o armată permanentă care să răspundă prompt solicitărilor impuse de campaniile militare agresive ale scandinavilor. Alături de flota puternică și de armata profesionistă, energicul monarh a creat un sistem complex de fortificații care aveau rolul de a încetini, dacă nu chiar opri armatele invadatoare din drumul lor către punctele vitale ale regatului, până când Alfred va putea mobiliza și utiliza armata sa. În ceea ce privește sistemul legislativ al regatului, Alfred și-a creat propriul cod de legi inspirat din percepțiile credinței creștine, puternic bazat pe sistemul ierarhic divin, transpus asupra sistemului ierarhic omenesc.

Complexitatea și frumusețea caracterului regelui Alfred sunt dovedite și de puternica sa înclinație spre erudiție și de atracția sa față de spiritualitatea și profunzimea credinței creștine. El însuși a tradus din latină în engleza arhaică numeroase opere pe care le considera indispensabile poporului său, printre care amintim: *Cartea regulei pastorale* și *Dialoguri* de Sf. Grigorie cel Mare, câteva opere ale Fericitului Augustin și primii cincizeci de Psalmi¹². Din ordinul său, urmând exemplul lui Carol cel Mare, a fost întemeiată la curtea sa o școală pentru pregătirea copiilor săi și ai nobilimii de vârf. În același timp, a recrutat erudiți de pe continent pe care i-a atras în regatul său pentru a-i pregăti personal și pentru a propăși cultura în rândul poporului. De asemenea, numeroși monahi străini au fost invitați a se stabili în mănăstirile și abațiile engleze, pentru a suplini interesul scăzut al englezilor pentru viața monahală¹³.

Un episod deosebit de interesant din domnia regelui Alfred cel Mare îl reprezintă corespondența sa cu patriarhul Ierusalimului Ilie al III-lea. Situația patriarhatului Orașului Sfânt era la vremea aceea una foarte precară, ceea ce l-a determinat

¹² Janet Batley, *King Alfred and the Old English Translation of Orosius*, Ed. Anglia, 1970, p. 433.

¹³ Simon Keynes, Michael Lapidge, *Alfred the Great, Asser's Life of King Alfred and other contemporary sources*, Ed. Penguin, Harmondsworth, England, 1983, p. 101-102.

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (I)

pe întâistătorul Bisericii din Ierusalim să apeleze la ajutorul financiar al curților apusene, menționându-i aici pe Carol cel Gras, împăratul carolingian, și pe Alfred cel Mare. Alfred i-a trimis patriarhului numeroase daruri și suportul său financiar, în timp ce patriarhul i-a dăruit un text scris în limba engleză ce conținea remedii orientale pentru boala îndelungată de care suferea regele¹⁴. Întrucât Ierusalimul se afla de mai bine de două sute de ani în mâinile musulmanilor arabi, iar patriarhii Ierusalimului, Alexandriei și chiar și cel al Antiohiei, în perioadele în care acest oraș nu aparținea Bizanțului, rezidau la Constantinopol, putem afirma, fără a exista pericolul de a greși, faptul că această corespondență purtată între regele Alfred și patriarhul Ierusalimului reprezintă unul dintre primele contacte indirecte dintre Anglia și Imperiul Bizantin, reluate la mai bine de o sută de ani de când Sfântul Teodor de Tars, bizantin de origine, a reformat Biserica anglo-saxonă.

După o domnie remarcabilă și impresionantă, în timpul căreia a realizat lucruri aproape imposibile, Alfred s-a stins din viață pe 26 octombrie 899, lăsând în urmă un regat deosebit de puternic, zdrobind invaziile scandinave și clădind o nouă eră în istoria poporului englez, fiind totodată singurul monarh de sânge englez care a fost înzestrat de către istorie cu supranumele de „*cel Mare*”.

Regatele anglo-saxone nu au fost, însă, singurele formațiuni statale din insulele britanice afectate de invaziile scandinave. Concomitent cu atacurile daneze din Anglia, au avut loc incursiuni separate și individuale ale războinicilor norvegieni pe coastele de vest ale Scoției și în Irlanda.

Primele incursiuni ale vikingilor în Irlanda au avut loc în jurul anilor 795, 798 și 807. Aceste atacuri aveau caracterul unor raiduri și erau de o mică amploare, destinate misiunilor de jaf, nefiind invazii propriu-zise, însă au avut nefastul rol de a întrerupe perioada de glorie a monahismului celtic irlandez. La fel ca în cazul atacului Mănăstirii Lindisfarne din Northumbria, și în Irlanda erau vizate în primul rând mănăstirile de coastă, bogate și lipsite de orice mijloc de apărare.

Aceste prime atacuri vin ca o continuare a întemeierii regatului norvegian Laithlinn din insulele Shetland, Orkney și de pe coasta vestică a Scoției. Deși au avut un impact puternic asupra societății irlandeze divizate, aceste acțiuni războinice nu au avut aceeași intensitate ca cele din Anglia. Ba mai mult decât atât, raidurile norvegiene au adus împăcarea între cele două facțiuni politice și religioase din Irlanda, și anume pe cea a tradiției patriciene a sfântului Patrik și pe cea ioniană a sfântului Columba. Distrugerea comunității ioniene și relocarea acesteia la Kells¹⁵, în ținutul clanului Armagh, pe teritoriul patricienilor, marchează rezol-

¹⁴ *Ibidem*, p. 101

¹⁵ Locul unde a fost alcătuit și superbul Evangheliar de la Kells, manuscrisul care a devenit cea mai importantă comoară națională a Irlandei, ce cuprinde cele patru Evanghelii ale Noului Testa-

Drd. Petruț-Ciprian Terciu

varea ultimelor rivalități rămase între Bisericile Columbane și Patriciene¹⁶, deși a existat ulterior un caz în care comunitatea columbiană a încercat excomunicarea regelui din Tara¹⁷, Aed Oirndide mac Neill¹⁸. Astfel de evenimente demonstrează în mod evident caracterul divizat al societății irlandeze la sosirea norvegienilor. Situația aceasta va persista pe parcursul întregului Ev Mediu, și nu numai, ceea ce va facilita invazia normandă din anii 1169-1170, condusă de către Richard „Strongbow” (*arc puternic*) de Clare, din ordinul regelui englez Henric al II-lea (1154-1189), având autorizația papei Adrian al IV-lea pentru a aduce Biserica celtică irlandeză sub ascultarea Romei. Invazia normandă a Irlandei s-a desfășurat sub aceleași auspicii ca cea a Angliei, un secol mai devreme, în anul 1066.

Revenind la incursiunile norvegiene de pe teritoriul Irlandei, ele s-au intensificat începând cu anul 821, atunci când vikingii au început să ierneze pe teritoriu inamic, în loc să se retragă în Laithlinn sau în Norvegia. Scandinavii au fortificat taberele lor de pe coastă și au creat astfel așa-zisele *longphorts* (porturi lungi), așezări care vor deveni permanente și care se vor transforma ulterior în marile centre urbane. Primul astfel de port fortificat întemeiat de către scandinavi este Dublinul, actuala capitală a Irlandei. Așadar, Irlanda datorează mult vikingilor, întrucât au adus multe schimbări pozitive societății din insulă. Dacă până acum, așezările omenești de mărimi mai însemnate din Irlanda se concentrau în jurul centrelor monastice, acum, o dată cu venirea și instalarea vikingilor în anumite zone de pe coastă, au apărut și centrele urbane veritabile, care au beneficiat și au prosperat de pe urma comerțului intens practicat de către norvegieni. Chiar dacă scandinavii, fie că nu au reușit, fie că nu au încercat în mod decisiv, nu au cucerit Irlanda, prezența în porturile lor fortificate le-a permis acestora să se implice activ în politica internă a regatelor celtice. Asemenea tuturor cazurilor unde au existat cuceriri vikinge, scandinavii au reprezentat doar pătura conducătoare dominatoare, în timp ce supușii erau formați din popoarele cucerite. Astfel, în micile regiuni cucerite din Irlanda, clasa conducătoare era formată din războinici norvegieni, în timp ce majoritatea locuitorilor era constituită din celți, ceea ce a dus la formarea unei noi populații în insulă, numită *hiberno-nordică*.

ment, fiind împodobit cu picturi, ilustrații și ornamente de o frumusețe unică în lume. Minuțiozitatea cu care a fost creat a făcut ca durata de alcătuire să se întindă pe parcursul mai multor generații. De fapt, această carte a rămas neterminată.

¹⁶ Francis John Byrne, *Church and politics, c. 750-c. 1100*, în O Croinin Daibhi, *Prehistoric and Early Ireland, A New History of Ireland, vol. I*, Oxford University Press, Oxford 2005, p. 663

¹⁷ Tara este muntele pe care a urcat Sfântul Patrick pentru a predica Evanghelia lui Hristos irlandezilor. În vremea sa, Tara era centrul puterii monarhice din insulă și muntele sfânt al galezilor irlandezi

¹⁸ T.M. Charles-Edwards, *Aed Oirndide mac Neill*, Oxford Dictionary of National Biography, Oxford University Press, Oxford, 2004, p. 817

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (I)

Unul dintre primele căpetenii vikinge cunoscute din Irlanda este Thorgest, al cărui nume este strâns legat de atacurile asupra regatelor din Connacht, Mide și asupra celebrei mănăstiri din Clonmacnoise. Însă succesul său a fost unul de scurtă durată, fiind prins și înecat de către regele din Mide¹⁹. În anul 848 au fost înregistrate înfrângeri repetate ale norvegienilor de o alianță a regatelor din Munster și Leinster. Victoriile irlandezilor au fost atât de răsunătoare, încât aceștia au trimis o ambasadă care ducea vestea bătăliilor câștigate la curtea împăratului carolingian Carol cel Pleșuv²⁰, confruntat și el la rândul său cu incursiunile scandinave.

În anul 853 ajunge în Irlanda o căpetenie din Laithinn, pe nume Olaf. Olaf și-a asumat conducerea vikingilor din Irlanda, pe care a trebuit să o împartă cu Ivar Fără Oase, unul dintre liderii marii armate păgâne care a invadat regatele anglo-saxone în anul 865, episod pe care l-am analizat anterior. Alături de campaniile sale agresive din Britania, Ivar sau Imar după alte surse, era foarte activ și în Irlanda, proclamându-se regele nordicilor din Britania și Irlanda. În Irlanda, Imar a întemeiat dinastia Ui Imair, de sorginte scandinavă, dinastie care va avea un rol important în politica medievală irlandeză.

Politica celor doi conducători scandinavi nu a fost întotdeauna una agresivă față de regatele celtice, deseori creându-se alianțe între norvegieni și clanurile irlandeze, ca mai apoi aceste tratate să fie revocate, urmând a fi create noi acorduri și noi alianțe. Acest lucru vine să dovedească importanța crescută pe care scandinavii încep să o dețină în timpul conducerii lui Imar și a lui Olaf.

Moartea lui Imar a survenit în anul 873 și a lăsat în urmă un vid de putere pe care celelalte căpetenii scandinave au căutat să îl suplinească, însă luptele interne dintre nordici nu au făcut decât să le slăbească semnificativ puterea, permițându-le irlandezilor să cucerească Dublinul și să-i alunge din insulă, marcând cu acest moment sfârșitul primei faze a invaziei scandinave din Irlanda.

Cea de-a doua fază are loc între anii 914 și 980 și îi are ca protagoniști pe Ragnall și pe Sitric. Flota norvegiană a debarcat în portul Waterford, permițând clanului scandinav Ui Imair să se revolte și să se alăture compatrioților lor. Regatul Leinster a fost supus atacurilor scandinave, acolo unde s-a înregistrat o victorie importantă a lui Sitric, în urma căreia Dublinul a fost recucerit. Redeschiderea căilor de comunicație cu Laithlinnul și cu Scandinavia prin intermediul Dublinului a permis nordicilor să vină în Irlanda în număr mult mai mare față de primele invazii ale secolelor VIII-IX și să întemeieze noi porturi fortificate la Wexford, Waterford, Cork și Limerick.

¹⁹ *Annals of Ulster* AD 431-1291, CELT, Corpus of Electronic Texts, 2003, p. 845

²⁰ Donnchadh O Corrain, „The Vikings in Ireland”, in Anne-Christine Larsen, *The Vikings in Ireland*, The Viking Ship Museum, Roskilde, 2001, p. 16

Drd. Petruț-Ciprian Terciu

În anul 918, Ragnall a devenit rege al Yorkului în Britania, reușind prin asocierea sa cu Sitric să se creeze alianța Dublin-York, care va avea o influență puternică asupra Angliei și Irlandei pentru următoarea jumătate de secol²¹.

Atacurile irlandeze asupra Dublinului au fost respinse cu succes de către Sitric, ceea ce i-a permis acestuia să părăsească orașul și să ocupe tronul Yorkului lăsat vacant de către Ragnall la moartea sa din anul 921. Între timp Gofraid i-a urmat la conducerea Dublinului, însă puterea scandinavilor din Irlanda a început să scadă treptat, suferind înfrângeri repetate din partea clanurilor celtice. În aceste războaie scandinavo-celtice s-a distins prin curajul și prin priceperea în arta războiului, generalul irlandez Muirchertach mac Neill. Potrivit istoricului american Benjamin Hudson „*Muirchertach a fost unul dintre cei mai încununați de succes generali ai timpului și a fost descris drept Hector al irlandezilor*”²².

După moartea lui Sitric, în anul 927, Gofraid a părăsit Dublinul pentru a ocupa tronul vacant din Northumbria, însă a fost alungat de către regele anglo-saxon Aethelstan (924-939) și a fost nevoit să se întoarcă în Irlanda un an mai târziu, unde a avut de purtat un război cu vikingii din Limerick care au ocupat pentru o vreme Dublinul.

Treptat, puterea scandinavă a început să scadă în Irlanda, iar prezența lor pe scena politică a devenit una secundară, întâlnindu-i cel mai des ca aliați ai căpeteniilor clanurilor irlandeze aflate mereu în război între ele. În anul 980, regele Mael Sechnaill mac Domnaill a obținut o victorie decisivă împotriva vikingilor din Dublin la Tara, forțându-i pe aceștia să-i recunoască suzeranitatea.

În acest moment intră pe scenă poate cel mai important rege irlandez din toate timpurile, simbol al regalității din insulă, Brian Boru. Brian a devenit rege în Munster în anul 976, atunci când fratele său a fost ucis. Prima acțiune întreprinsă de către Brian a fost înfrângerea vikingilor din Limerick în anul 977, crescându-și puterea în Munster în mod semnificativ. Având puterea asigurată, Brian își îndreaptă privirea către Leinster. Conflictul a durat timp de 15 ani, iar, în cele din urmă sprijinit de către orașele hiberno-nordice pe care le avea sub stăpânire, Brian Boru a reușit să obțină controlul asupra provinciei din centrul Irlandei. Doar provinciile Meath, Connacht și Ulster se aflau în afara dominației sale. În anul 999, forțele conduse de către Brian au înfrânt în mod zdrobitor o rebeliune pornită din Leinster, securizându-i și mai mult puterea. Până în anul 1002, Brian a reușit imposibilul, și anume unirea întregii Irlande sub un singur conducător. Până la acea vreme Irlanda avea mai bine de 150 de regi. Astfel, Brian Boru a devenit Înalt Rege al Irlandei.

²¹ *Ibidem*, p. 22

²² Benjamin Hudson, *Muirchertach mac Neill (d. 943)*, Oxford Dictionary of National Biography, Oxford University Press, Oxford, 2004, p. 28.

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (I)

Brian a arătat un devotament deosebit Bisericii irlandeze, centrate în acel moment, la fel cum o făcuse și până atunci, în jurul centrelor monastice, continuând în timpul său perioada de glorie a monahismului celtic, întreruptă de către invaziile vikingie.

Autoritatea sa a fost contestată în anul 1012 de către conducătorul din Leinster, care a pornit o rebeliune ce va dura până în anul 1014 și va culmina cu bătălia de la Clontarf. Deși forțele rebele au fost înfrânte, Brian Boru a fost ucis în această bătălie de către un viking în timp ce se afla la rugăciune în cortul său, devenind astfel regele martir etern al irlandezilor. Întrucât din rândurile rebelilor făceau parte și numeroși vikingi, s-a considerat în istoria irlandeză că bătălia de la Clontarf a reprezentat o victorie națională a irlandezilor în fața vikingilor. Istoricul Donnchadh O Corrain a fost primul care a demontat această teorie, afirmând că vikingii nu mai reprezentau o forță principală în Irlanda vreme de decenii, iar importanța lor în Bătălia de la Clontarf a fost una secundară²³.

În paralel cu invazia Britaniei și a Irlandei, vikingii operau pe coastele nordice ale Franciei, culminând cu devastarea Parisului și a ținuturilor Senei în anul 845. Flota scandinavă a fost condusă de către o căpetenie pe nume Ragnar, pe care tradiția islandeză l-a identificat cu celebrul erou legendar Ragnar Lodbrok. Însă atacul asupra Parisului nu a fost nici primul și nici singurul îndreptat împotriva imperiului carolingian. În anul 799, danezii au devastat coastele france de la Canalul Mânecii în contraofensivă față de acțiunile agresive ale lui Carol cel Mare în Saxonia și la granițele Iutlandei. Incursiunile danezilor l-au obligat pe Carol să dispună construirea unui sistem defensiv de-a lungul țărmului nordic al imperiului său. Strategia sa a funcționat, ceea ce le-a permis urmașilor săi să respingă atacurile vikingilor de la gurile Senei din anul 820. Atacurile au continuat în mod violent după anul 834, atunci când vikingii au profitat de războaiele civile din sânul monarhiei france.

Flota care a atacat Parisul era compusă, potrivit estimărilor istoricului Martina Sprague, din 120 de vase conținând aproximativ 5000 de războinici scandinavi²⁴. În drumul lor către inima Franciei, danezii au jefuit Rouenul, însă, în mod surprinzător, au cruțat Abația Sfântului Denis din apropierea Parisului²⁵.

Pentru a preîntâmpina cucerirea capitalei franceze, împăratul Carol cel Pleșuv, a împărțit armata sa în două și a dispus-o pe fiecare mal al Senei, însă strategia

²³ Sean Duffy, „Ireland, c. 1000-1100”, in Pauline Stafford, *A Companion to the Early Middle Ages: Britain and Ireland, c. 500-c. 1100*, Blackwell Publishing Ltd, Oxford, 2009, p. 288.

²⁴ Martina Sprague, *Norse Warfare: The Unconventional Battle Strategies of the Ancient Vikings*, Hippocrene Books Ltd., New York, 2007, p. 225

²⁵ Eleanor Shipley Duckett, *Carolingian Portraits: A Study in the Ninth Century*, Ann Arbor Paperbacks, The University of Michigan Press, 1988, p. 181

Drd. Petruț-Ciprian Terciu

a fost inefficientă, iar Ragnar a reușit să învingă una dintre divizii, luând un număr de 111 prizonieri pe care i-a spânzurat pe o insulă de pe fluviu cu intenția de a-i teroriza pe franci, după care a intrat în Paris, pe care l-a devastat²⁶.

În timpul asediului, în tabăra scandinavă a izbucnit ciurma care a făcut ravagii în rândurile soldaților. Pentru a potoli boala cumplită, scandinavii au înălțat rugăciuni către zeii lor nordici, însă, văzând că nu funcționează, au început să postească la sfaturile unui prizonier creștin, iar ciurma a început să se domolească²⁷. Vikingii au decis să se retragă contra modestei sume de 7000 de livre de aur și argint pe care Carol cel Pleșuv, incapabil să opună o rezistență francă redutabilă, a fost fericit să o onoreze²⁸.

Deosebit de interesante sunt și urmările atacului asupra Parisului. Dacă împăratul Carol cel Pleșuv a fost foarte criticat pentru suma oferită invadatorilor și pentru incapacitatea sa de a se opune atacului, fiind nevoit să rezolve problema rebeliunilor interioare ce au urmat atacului scandinav, tratatul încheiat între el și Ragnar i-a asigurat liniștea din partea vikingilor pentru viitorul apropiat. În ceea ce îl privește pe Ragnar, istoria sa ulterioară este una cât se poate de curioasă. Ajuns la curtea regelui Horik al danezilor, Ragnar i-a prezentat acestuia tributul primit de la franci și, în timp ce se lăuda cu facilitatea cu care a devastat Parisul, acesta a căzut în genunchi plângând în timp ce relatează faptul că singura rezistență pe care a întâmpinat-o a fost aceea a Sfântului Gherman al Parisului a cărui abație Ragnar a distrus-o. Cum ciurma făcea încă ravagii printre camarazii săi, Ragnar a ordonat uciderea tuturor supraviețuitorilor atacului și eliberarea prizonierilor creștini. Acest eveniment a contribuit în parte și la primirea de către regele Horik a arhiepiscopului Angsar, „Apostolul Nordului”²⁹, ceea ce a dus la creștinarea Danemarcei.

Vikingii se vor întoarce în mod repetat, obținând tribut, însă reluarea atacurilor asupra Parisului în anii 885-886 nu va avea succesul scontat, ele fiind respinse grație zidurilor și turnurilor puternice cu care a fost fortificat orașul.

Figura principală a invaziei vikinge din Franca a fost de departe războinicul norvegian Rollo. Originile sale fac subiectul dezbaterilor între istorici moderni, însă majoritatea acestora susțin că el provenea din Norvegia, în timp ce alții rămân la varianta inițială a apartenenței sale la casa regală daneză. Cert este faptul că

²⁶ Gwyn Jones, *A History of the Vikings*, Oxford University Press, Oxford, 2001, p. 212.

²⁷ Allen Mawer, *The Cambridge Medieval History*, vol. III, Cambridge University Press, Cambridge, 1922, p. 330.

²⁸ Peter Sawyer, *The Oxford Illustrated History of The Vikings*, Oxford University Press, Oxford, 2001, p. 40.

²⁹ Johanne Hoops, Heinrich Beck, *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, Walter de Gruyter, Berlin, 2002, p. 90.

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (I)

Rollo se trăgea din sânge nobil. Numele său adevărat era Hrolfr, iar Rollo vine ca o interpretare a numelui său în limba latină.

Principalul său biograf este istoricul normand Dudo de Saint-Quentin, care a trăit o perioadă la curtea ducelui Normand, Richard I, nepotul lui Rollo. Potrivit acestuia, Rollo a ocupat Rouenul în anul 876 și a întreținut o strânsă prietenie cu regele Alstem din Anglia³⁰, care se identifică în mod cert cu liderul danezilor Guthrum, botezat cu numele de Athelstan de către Alfred cel Mare și care a fost recunoscut drept rege al anglilor de est. Este foarte probabil ca Rollo să fi operat înainte de a invadeza nordul Franciei pe teritoriul Britaniei și în Irlanda.

Împăratul Carol al III-lea cel Simplu a decis mai degrabă să încheie alianța cu Rollo decât să-l întâlnească pe câmpul de luptă și a dispus cedarea ținuturilor nordice pe care scandinavul le-a ocupat, în schimbul recunoașterii suzeranității împăratului franc, acceptării botezului creștin și oferirii protecției împotriva altor invadatori scandinavi. Lui Rollo i s-a conferit titlul de duce, iar ținutul oferit a fost numit Normandia. Rollo a încurajat stabilirea scandinavilor în Normandia și a susținut căsătoriile cu etnicii franci. Amestecul de populații a dus la nașterea unui popor războinic normand, cu sânge și cultura latină franceză, însă cu origini scandinave, care va influența din temelii destinele Europei Apusene, în special destinul Angliei și, implicit și indirect, al întregii lumi.

Aportul pe care îl vor aduce normanzii la conturarea politicii medievale este substanțial, ei fiind exponenții sistemului feudal bazat pe relația dintre vasal și senior, după modelul relației dintre Rollo și Împăratul Carol al III-lea. Spiritul războinic al normanzilor și avântul lor în bătălie vor face din ei maeștri ai câmpului de luptă și ingineri desăvârșiți ai fortificațiilor, creatorii castelelor medievale, inițiatorii cavalerismului, iubitori ai artelor și ai frumosului, patroni ai culturii, adepți fideli ai Bisericii romane și soldați devotați ai papalității.

Dincolo de Canalul Englez, urmașii lui Alfred cel Mare au continuat opera predecesorului lor și au dus războiul de eliberare de sub dominația scandinavă mai departe. În anul 899, lui Alfred i-a urmat la tron fiul său, Edward cel Bătrân. Acesta a reușit să-i învingă pe vikingi în repetate rânduri și să cucerească Ținuturile de Mijloc și Anglia de Est în anul 917. Un an mai târziu, după moartea surorii sale, Aethelflaed, Edward a ocupat Mercia, pe care a alipit-o regatului său. Astfel, întregul ținut anglo-saxon de până la râul Humber a fost unit sub sceptrul unui singur rege. Doar Northumbria ocupată de către vikingi lipsea unirii întregului regat. Această misiune îi va reveni fiului lui Edward, Athelstan.

Athelstan este, poate, unul dintre cei mai de seamă regi anglo-saxoni care au ocupat tronul Angliei. Totodată, Athelstan este primul care și-a atribuit titlul de

³⁰ Dudo of St-Quentin, *History of the Normans*, Ed. Eric Christiansen, Woodbridge, 1998, p. 14.

Drd. Petruț-Ciprian Terciu

Rege al Englezilor, acest eveniment având loc în anul 927. Asemenea bunicului său, Alfred, poate chiar într-o măsură mai mare, Athelstan avea înclinații puternice spre cultură și spre credință, fiind un om de o spiritualitate profundă și care, spre deosebire de tatăl său, Edward, a sprijinit în multe rânduri Biserica, fiind cel care a încurajat introducerea regulilor benedictine în Anglia. A fost un neobosit continuator al reformelor administrative ale lui Alfred, centralizând foarte mult puterea din Anglia. Totodată, Athelstan a menținut relații diplomatice cu importantele curți ale Europei Apusene, creând un imperiu carolingian al anglo-saxonilor. În timpul său, Anglia a devenit cea mai importantă putere din Apus.

Domnia sa a început în anul 924 sub auspicii nu tocmai favorabile. A fost recunoscut rege în Mercia, nu și în Wessex, acolo unde fusese ales fratele său vitreg, însă care nu a supraviețuit mult timp alegerii, din cauza stării precare de sănătate. După ce ultimele rezistențe au încetat, Athelstan a fost recunoscut drept rege al anglo-saxonilor în anul 925. Doi ani mai târziu, în anul 927, Athelstan a cucerit și ultimele rămășițe ale regatului viking de la York, unind astfel pentru prima dată în istorie toate regatele anglo-saxone sub un singur sceptru. Renunțând la titlul de rege al anglo-saxonilor, Athelstan s-a proclamat în premieră, rege al englezilor.

Ascensiunea sa nu s-a oprit aici, ci a continuat cu supunerea galezilor în prima fază. În anul 934, Athelstan a invadat Scoția condusă de către Constantin al II-lea cu scopul recunoașterii sale drept suzeran de către regele scoțian. Misiunea sa și-a atins scopul, nu fără urmări însă. În anul 937 o coaliție formată din regele viking Olaf Guthfrithson al Dublinului și Constantin al II-lea al Scoției a invadat Anglia, însă aceștia au fost învinși de către Athelstan în sângerosul masacru de la Brunanburh. Victoria aceasta, deși câștigată cu greu și cu mult sânge, este văzută de mulți cercetători ai istoriei anglo-saxone, și pe bună dreptate, drept una dintre cele mai importante bătălii din istoria Angliei. Dacă Athelstan ar fi pierdut lupta, atunci tot ceea ce au realizat predecesorii săi și tot ceea ce s-a concretizat în timpul domniei sale s-ar fi destrămat, iar regatul englez ar fi fost distrus.

Victoria sa i-a adus recunoașterea formală a întregii Britanii, ceea ce i-a permis lui Athelstan să adopte titlul bizantin de „basileus et curagulus”³¹. Acest lucru demonstrează o reală influență și cunoaștere a lumii bizantine în Anglia în secolul al X-lea, ori acest lucru coincide în mod firesc cu perioada de maximă glorie a Bizanțului condus de către dinastia macedoneană. Sub împărații macedoneni, Imperiul Bizantin cunoaște epoca sa de aur, în care a exercitat o influență semnificativă asupra întregii lumi cunoscute. Bogăția sa, patronajul artelor și al culturii, tehnologia sa avansată, filosofia și teologia sublimă, sistemul militar perfecționat,

³¹ Sarah Foot, *Aethelstan: The First King of England*, Yale University Press, New York, 2011, p. 212-213.

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (I)

administrația sa complexă, curtea sa diplomatică fac din Bizanț cel mai puternic și sofisticat stat din lume în secolul al X-lea. Or, tendința monarhilor apuseni de a imita stilul bizantin este, în aceste condiții, una cât se poate de firească. Asemenea și Athelstan, impresionat de forța realizărilor sale, căuta să emuleze puterea imperială de la Constantinopol prin atribuirea titlului roman. Firește, puterea statului englez era una mult inferioară celei a Bizanțului, însă superioritatea față de celelalte puteri din Apus justifică tendința lui Athelstan de a-și conferi un titlu imperial, având exemplul fostului imperiu carolingian și al actualului Imperiu Bizantin, continuator într-o formă sau alta a Imperiului Roman.

După moartea regelui Athelstan, vikingii vor ataca din nou Anglia și vor captura Yorkul, însă vor fi înfrânți în anul 954, iar ultimul lor rege, Erik va fi alungat din insulele britanice.

În anul 1002, într-un mod de neînțeles, regele englez Athelred a ordonat masacrarea locuitorilor danezi din Anglia, ceea ce a dus la moartea câtorva mii de scandinavi. Acest act necugetat va declanșa o nouă invazie daneză, mult mai numeroasă de această dată, care va amenința existența regatului englez.

Legăturile dintre Insulele Britanice, Scandinavia, Rusia Kieveană și Imperiul Bizantin

Masacrul ordonat de regele englez Athelred împotriva danezilor din Britania în anul 1002 a avut repercusiuni grave asupra Angliei, declanșând o invazie totală a danezilor. Mai întâi de toate, este necesară o analizare atentă a situației politice, sociale și religioase din Scandinavia.

La acea dată ocupa tronul danez regele Svein Forkbeard (eng. *Barbă despicată*), om dur și sever, care a obținut tronul numai după ce l-a înlăturat în mod brutal de la putere pe tatăl său, Harold Bluetooth (eng. *Dinte albastru*), primul rege creștin al danezilor. Biografia sa, deși este des contestată de unii istorici, o găsim în celebra sagă islandeză *Heimskringla*, alcătuită de către Snorri Sturlson în secolul al XIII-lea, precum și în *Faptele Episcopilor din Hamburg*, scrisă de către Adam de Bremen, care însă prezintă o descriere subiectivă și îndoielnică a domniei sale văzute dintr-o lumină vădit orientată împotriva sa.

Ascensiunea sa la tronul danez a avut loc în anul 986. La acea dată regii danezi ocupau și tronul Norvegiei, pe care Svein l-a moștenit de la tatăl său, tron pe care l-a pierdut însă între anii 995-1000 în favoarea remarcabilului rege norvegian Olaf I Tryggvason, a cărui viață spectaculoasă se impune a fi analizată în studiul de față.

Olaf a fost fiul unui subrege din Norvegia, pe numele său Tryggy Olafsson, care a fost ucis fie când Olaf nu se născuse încă, fie atunci când avea vârsta de trei

Drd. Petruț-Ciprian Terciu

ani, potrivit primelor surse scrise legate de viața sa. Cert este faptul că mama sa a fugit împreună cu el în Insulele Orkney pentru a scăpa de asasinii tatălui său. Saga *Heimskringla*, deși este datată mai târziu decât alte surse primare legate de viața regelui Olaf I, introduce elemente noi în descrierea vieții sale, pe care unii istorici tind să le conteste. Potrivit acesteia, Olaf s-a născut la puțin timp după moartea tatălui său în insulele Orkney, acolo unde mama sa, Astrid Eriksdottir, se ascundea de ucigașul soțului ei. Numele ucigașului era Harald, fiul lui Erik Bloodaxe, regele danez din Anglia care a fost alungat din York și din Britania în anul 954. După un timp, Astrid împreună cu Olaf au mers la curtea regelui suedez pentru protecție, însă a trebuit să părăsească locul, deoarece oamenii regelui norvegian Haakon cel Bun căutau băiatul pentru a-l readuce în Norvegia. Un al doilea exil a urmat, de data aceasta cu destinația Kiev, acolo unde Sigurd, fratele lui Astrid și unchiul lui Olaf, se afla în serviciul regelui Vladimir I. Însă călătoria a eșuat, iar Olaf a fost luat captiv de către vikingii estonieni de la Marea Baltică, în timp ce se deplasa spre Novgorod. Olaf a intrat în posesia unui bărbat pe nume Klerkon, împreună cu tatăl său adoptiv Thorolf. Klerkon l-a considerat pe Thorolf a fi prea bătrân pentru a fi bun de sclav și l-a ucis, în timp ce pe Olaf l-a vândut unui bărbat pe nume Klerk pentru un berbec. După care, tânărul scandinav a fost din nou vândut unui om pe nume Reas pentru o haină bună. Șase ani mai târziu atunci când Sigurd, unchiul lui Olaf, a călătorit în Estonia pentru a strânge taxele impuse de către Vladimir I, acesta a observat înfățișarea nordică a lui Olaf și, aflând că este fiul lui Tryggve Olafson și al surorii sale, Astrid, l-a cumpărat pe băiat de la Reas și l-a dus cu sine la Novgorod pentru a trăi sub protecția lui Vladimir. Într-una din zile, în piața din Novgorod, Olaf l-a întâlnit pe Klerkon, cel care l-a dus în sclavie și i-a ucis tatăl adoptiv. Luând un topor, Olaf l-a ucis pe Klerkon cu o lovitură în cap. Mulțimea furioasă l-a urmărit pe Olaf pentru a-l ucide, însă acesta a găsit protecție la regina Allogia, care a plătit prețul de răscumpărare pentru el.

La curtea regelui Vladimir, Olaf a ajuns până la demnitatea de căpitan al gărzilor, însă popularitatea covârșitoare pe care o avea printre soldați l-a alarmat pe Vladimir, care a început să-l trateze cu ostilitate. Nemaifiind dorit la curtea kieveană, Olaf a decis că este momentul să-și încerce norocul în altă parte și s-a îndreptat către Marea Baltică. Aici a jefuit cu succes porturile din regiune, însă a fost prins pe neașteptate de o furtună care l-a forțat să acosteze pe țărmurile slavilor vestici de la Baltică, unde a întâlnit-o pe regina Geira, fiica regelui Burizleif. După ce a acceptat invitația reginei de a rămâne în teritoriul ei și după ce a sedus-o cu succes, Olaf a luat-o de soție. Din această poziție favorabilă, a reînceput să atace teritoriile suedeze din Scania și Gotland.

De asemenea, Olaf a participat alături de împăratul german Otto al II-lea (973-983) în campaniile sale împotriva danezilor păgâni. Cele două armate s-au

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (I)

întâlnit pe câmpul de luptă de la zidul Danevirke, ce desparte Germania de Danemarca, însă Otto nu a reușit să îl străpungă și a fost nevoit să-l ocolească pe mare și să debarce cu armata sa în Iutlanda. Aici i-a învins pe danezii conduși de către regele Harold Dinte Albastru, tatăl regelui Svein, și l-a forțat pe acesta să se convertească la creștinism, devenind astfel primul rege creștin al danezilor.

După trei ani petrecuți în țara slavilor baltici, soția sa, Geira, a murit. Se pare că Olaf a iubit-o în mod sincer, deoarece nu a mai răbdat durerea de a rămâne aici și a pornit din țara frizonilor către insulele Hebride din vestul Scoției. După patru ani de la acest eveniment, Olaf a debarcat într-o misiune pe coastele arhipelagului Insulelor Scilly, unde a auzit că trăia în solitudine un monah eremit celtic văzător cu duhul. Dorind să testeze puterea călugărului, a trimis pe unul dintre oamenii săi la el, îmbrăcat în hainele lui, pretinzând a fi Olaf, însă monahul nu a putut fi înșelat și l-a chemat pe adevăratul Olaf la el. Pustnicul i-a prezis lui Olaf că va deveni un rege faimos care va face multe fapte de măreție și pe mulți oameni îi va aduce la credință și la botez, atât pentru binele său, cât și pentru binele celorlalți. Pentru a-l convinge de veridicitatea profețiilor sale, pustnicul i-a prezis că atunci când se va întoarce la corăbiile sale, mulți dintre oamenii săi vor conspira împotriva sa și o bătălie va porni între oameni și mulți vor cădea, iar el va fi rănit și va fi aproape de moarte și va fi dus de către oamenii săi la corabie, însă după șapte zile se va însănătoși și se va boteza imediat. Ajuns înapoi la corabie, Olaf a trăit cu exactitate ceea ce i-a profețit călugărul.

În anul 988, Olaf a navigat către Insulele Britanice pentru a lua parte la o adunare organizată de către regina Gyda, sora lui Olaf Cuaran, regele Dublinului. Gyda era văduvă și își căuta un nou soț. Numeroși bărbați de seamă au fost prezenți la adunare, însă Gyda l-a remarcat în mulțime pe Olaf, în ciuda faptului că purta hainele rele de ploaie, în timp ce restul peștorilor erau îmbrăcați în cele mai scumpe veșminte. Când a venit momentul să se căsătorească, un alt bărbat, pe nume Alfvine, a obiectat și l-a provocat pe Olaf și pe oamenii săi la *holmgang*, celebrul duel scandinav al onoarei. Olaf și cu oamenii săi s-au luptat cu Alfvine și însoțitorii săi și i-au învins în fiecare luptă fără să ucidă pe vreunul, ci i-au legat pe toți în schimb. Alfvine și acoliții săi au fost alungați din Britania, iar Olaf și Gyda s-au căsătorit, petrecându-și timpul în Anglia și în Irlanda.

Zvonurile despre un rege din Irlanda cu sânge norvegian s-au împrăștiat rapid în Norvegia și au ajuns la urechile regelui Haakon. Acesta l-a trimis în Irlanda pe Thorer Klakka, deghizat în negustor, cu scopul de a-l ademini pe Olaf în Norvegia pentru a cădea în mâinile lui Haakon. Thorer, însă, s-a împrietenit cu Olaf și i-a relatat acestuia situația reală din Norvegia și felul în care regele Haakon a devenit foarte nepopular, deoarece în numeroase rânduri lua ficele nobililor pentru a-i fi concubine, după cum îi era dreptul său regal la acea vreme a păgânismului. Însă

Drd. Petruț-Ciprian Terciu

acesta se plictisea repede de ele și le trimitea înapoi la tații lor după o săptămână sau două. Puterea sa slăbise și din cauza luptelor interminabile cu danezii, și din cauza refuzului de a accepta credința creștină.

Olaf a profitat de oportunitatea ivită și s-a îndreptat către Norvegia unde a găsit țara în plină revoltă. Regele Haakon a fost nevoit să fugă și să se ascundă împreună cu un slujitor al său, pe nume Kark, într-o groapă de la o fermă de porci. Rebelii l-au proclamat rege pe Olaf la întâlnirea cu acesta și au început împreună să cerceteze locul pentru a da de Haakon. Negăsindu-l nicăieri, dar știind că este undeva în fermă, Olaf a ținut o adunare afară, unde a promis o mare recompensă pentru cel care îl va ucide pe Haakon. Cel în cauză și sclavul său au auzit cuvântarea pe care a rostit-o Olaf, iar Haakon a devenit neîncredător în Kark. Când Haakon nu a mai putut sta treaz din cauza oboselii, Kark i-a tăiat acestuia capul cu un cuțit și s-a prezentat în fața lui Olaf, însă, în loc de a fi răsplătit de către rege, acesta a fost executat. După aceste evenimente și după încoronarea sa, Olaf a călătorit în provinciile regatului său pentru a-și consolida puterea și a impus multora convertirea la creștinism³².

Aderarea sa la creștinism a fost una sinceră și profundă și a continuat pe tot parcursul domniei sale să îl răspândească în ținutul regatului său. Olaf l-a botezat pe marele explorator Leif Ericson, fiul lui Eric cel Roșu, ale căror acțiuni și expediții le vom analiza în rândurile următoare.

Nordicii au colonizat Insulele Shetland și Feroe în decursul secolului al VI-II-lea, ajungând apoi mai departe până în Islanda. Decizia scandinavilor de a explora aceste locuri vine în urma zvonurilor potrivit cărora în aceste locuri trăiau în solitudine și în rugăciune permanentă călugări irlandezi eremiți care își căutau mântuirea în pustiriile din mijlocul oceanului, asemenea monahilor egipteni de odinioară care se izolau de lume și se dedicau unirii cu Dumnezeu în pustiriile deșertului african. Această practică a monahilor irlandezi și scoțieni era des întâlnită în decursul acestei perioade numită, și *Epoca de aur a sfinților*, după cum am putut observa și din întâlnirea lui Olaf cu monahul din Insula Scilly pe care am relatat-o mai înainte. Descoperirile arheologice recente din aceste insule au scos la iveală câteva cărți de rugăciuni, potire și cruci datând din secolul al VIII-lea, lăsate în urmă de către acești eremiți sfinți celtici.

Părintele fondator al Islandei este considerat a fi Ingolfur Arnarson, care a ajuns în insulă în anul 874, unde a întemeiat o gospodărie la Reykjavik, care a devenit în cele din urmă capitala Islandei. Îmboldul colonizării Islandei a cres-

³² Pentru mai multe informații a se vedea Snorri Sturlson, *Heimskringla, or The Lives of the Norse Kings*, English translation by Erling Monsen & A.H. Smith, Dover Publications, Mineola, New York, 1990.

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (I)

cut sub regele norvegian Harald Haarfager, cel care a unificat pentru prima dată Norvegia³³.

În acest avânt al explorărilor vikinge a activat și Eric cel Roșu. Prima parte a vieții sale a petrecut-o în Norvegia, până când a fost alungat de aici pentru comiterea unei crime. Împreună cu familia sa s-a stabilit în nord-vestul Islandei, de unde a fost alungat pentru a doua oară tot pentru comiterea unor omoruri. S-a îndreptat de data aceasta către Groenlanda. Deși este considerat de către mulți ca fiind descoperitorul acestei uriașe insule, Eric nu a fost primul european care a pus piciorul aici, ci primul care a întemeiat o așezare permanentă. După trei ani petrecuți pe această insulă, Eric s-a reîntors în Islanda pentru a ademini potențiali coloniști. Pentru a-i atrage pe insula înghețată, Eric a denumit-o Groenlanda, adică *Pământul verde*³⁴. Planul său a avut un succes însemnat, întrucât mulți oameni, în special cei săraci din Islanda, au pornit către noul ținut. Aici au fost întemeiate câteva colonii în zonele în care vara devenea mai blândă și permitea cultivarea pământului semiînghețat. În restul anului, vikingii supraviețuiau din vânătoria balenelor, focilor și a morselor căutate pentru fildeșul prețios din colții lor, activitate care i-a adus nu de puține ori în conflict cu inuiții băștinași. Eric a devenit astfel foarte bogat, vestit și respectat, ocupând funcția de căpetenie a vikingilor din insulă.

Fiul său, Leif Ericson, a continuat activitatea tatălui său cu și mai mult succes. La vârsta de aproape treizeci de ani, Leif a navigat din Groenlanda în Norvegia, unde a devenit garda personală a regelui Olaf Tryggvason. Olaf l-a botezat și i-a încredințat misiunea creștinării Groenlandei. În timpul călătoriei sale către Groenlanda, Leif a fost deviat din cursul său de către vânturile puternice și a ajuns pe coastele Americii de Nord, ținut pe care el l-a numit generic *Vinland*³⁵.

Potrivit istoricului Einar Haugen, Leif Ericson nu a fost primul european care să descopere America și nici primul care să acosteze aici. Auzise înainte de povestea negustorului Bjarni Herjolfsson care pretindea că a văzut pământ către vest de Groenlanda după ce fusese deviat din cursul său. Bjarni menționează însă, că nu a debarcat pe acest pământ străin. Atunci când Leif a fost deviat la rândul său din cursul către Groenlanda, a descoperit teritoriul pe care nu se aștepta să le vadă și unde creșteau grâne și struguri sălbatici. În timpul explorării noului teritoriu, Leif a salvat doi vikingi care naufragiaseră aici cu ceva timp înainte, după

³³ Lincoln Paine, *op. cit.* p. 215.

³⁴ Gwyn Jones (trans.), *Erik the Red's Saga*, in *The Norse Atlantic Saga: Being the Norse Voyages of Discovery and Settlement to Iceland, Greenland and North America*, new edition, Oxford University Press, Oxford, 1986, p. 207-235.

³⁵ Angus Somerville, Andrew McDonald, *The Viking Age: A Reader*, University of Toronto Press, Toronto, 2010, p. 419-420.

Drd. Petruț-Ciprian Terciu

care s-au îndreptat cu toții în Groenlanda, unde Leif și-a început misiunea sa de evanghelizare³⁶.

Răspândirea creștinismului de către Leif Ericson printre vikingii din Groenlanda a avut succesul scontat, mulți dintre nordicii de aici trecând la credința în Hristos, cu importanta excepție a tatălui său, Eric cel Roșu, care rămânea în continuare adeptul vechilor credințe păgâne germanice. Tatăl său a reacționat foarte dur la sugestia lui Leif de a se converti, în schimb soția sa și mama eroului explorator a primit noua credință cu multă căldură și a asigurat construcția primei biserici din Groenlanda³⁷.

Leif Ericson a început pregătirile pentru o altă expediție în noile ținuturi descoperite. A luat legătura cu Bjarni, negustorul care a văzut pentru prima dată America, i-a cumpărat acestuia corabia și, împreună cu alți 35 de membri ai echipajului, au pornit pe mare către destinația menționată. Leif l-a invitat să ia parte la această expediție și pe tatăl său, Eric cel Roșu, însă acesta a căzut de pe cal în timp ce se deplasa către corabie. Interpretându-l ca pe un semn rău, Eric a decis să rămână în Groenlanda, însă decizia sa îi va fi fatală, el murind la scurt timp de ciuma care va devasta ținutul, adusă de către noii coloniști din Islanda. Leif a urmat cursul lui Bjarni și a ajuns prima dată într-un ținut plat, arid și stâncos, pe care l-a numit *Helluland* (identificat acum cu Insula Baffin din Canada). După ce s-au aventurat mai departe pe mare, au acostat într-un ținut acoperit în totalitate de păduri, pe care el l-a numit *Markland, Tara Pădurilor*, locul fiind identificat de către cercetători cu Labrador. După alte două zile, Leif a ajuns într-un loc plăcut, bogat în somon. Cum iarna se apropia cu pași repezi, Leif a decis să ierneze în acest loc și a împărțit echipajul în două grupuri, unul care să rămână în tabără și celălalt care să exploreze locul. În timpul explorărilor, vikingii au descoperit că ținutul era abundent în struguri sălbatici, iar Leif a numit locul *Vinland, țara strugurilor*. După ce iarna a trecut și pământul s-a dezghețat, Leif s-a întors în Groenlanda încărcat cu struguri și lemn³⁸. Pe drumul de întoarcere, Leif a salvat un naufragiat islandez împreună cu echipajul său, de unde și-a dobândit porecla de *Leif cel Norocos*³⁹.

Descoperirile arheologice efectuate începând cu anul 1960 au identificat așezarea nordică pe Insula Newfoundland, iar situl arheologic este cunoscut sub numele de L'Anse aux Meadows. De asemenea, Vinland se poate identifica și cu ținutul din jurul Golfului Sf. Laurentiu din Canada, iar L'Anse aux Meadows să fie doar o stație de reparație a ambarcațiunilor scandinave.

³⁶ A se vedea Einar Haugen (trans. Eng.), *Voyages to Vinland, The First American Saga*, Alfred A. Knopf, University of Wisconsin, New York, 1942.

³⁷ Angus Somerville, Andrew McDonald, *op.cit.*, p. 420.

³⁸ William R. Short, *Icelanders in the Viking Age: The People of the Sagas*, McFarland, Jefferson, North Carolina, 2010, p. 203-204.

³⁹ Angus Somerville, Andrew McDonald, *op.cit.*, p. 354.

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (I)

Succesul lui Leif i-a încurajat și pe alți nordici să repete călătoria. După ce Leif a părăsit ținuturile Americii, alți vikingi au început să se așeze în teritoriu și, în curând, au intrat într-un conflict sângeros cu popoarele indigene, numite de către scandinavi *Skraelingjar*⁴⁰. Aceste conflicte au dus la sfârșitul așezării europene din America, deși expediții sporadice au mai fost organizate în zonă. Totodată, mica eră glaciară din Evul Mediu a tăiat legăturile Vinlandului cu Groenlanda, iar coloniștii europeni din America nu mai puteau fi aprovizionați și aveau orice legătură închisă cu baza principală din Groenlanda.

Vestea descoperirii unor noi ținuturi la vest de lumea cunoscută au ajuns tangențial și la urechile câtorva europeni de pe continent. Adam de Bremen menționează existența acestor ținuturi vestice, iar mențiunile sale au supraviețuit din generație în generație, umplând imaginația exploratorilor și navigatorilor marilor descoperiri geografice ale secolului al XV-lea. Este foarte posibil ca informațiile legate de existența ținuturilor de la vest de Atlantic să fi fost cunoscute de către Cristofor Columb, care susținea că a vizitat Islanda în anul 1477⁴¹.

Descoperirea Americii de către Leif Ericson s-a făcut sub patronajul și sub binecuvântarea regelui norvegian Olaf Tryggvason. În timp ce Leif era angrenat în descoperirea noilor teritorii, Olaf avea probleme domestice în disputele sale cu o parte a nobilimii norvegiene, cu regele danez Svein și cu vikingii suedezi.

Pe lângă misiunea încredințată lui Leif Ericson de a converti Groenlanda, Olaf i-a încreștinat pe locuitorii Insulelor Orkney împreună cu liderul lor.

Ambiția ascunsă a lui Olaf era aceea de a conduce întreaga Scandinavie. Potrivit izvoarelor islandeze, Olaf a cerut-o în căsătorie pe regina Suediei, însă aceasta a refuzat să se convertească la creștinism și să renunțe la credința păgână. Din acest motiv, Olaf i-a declarat război atât ei, cât și aliatului acesteia, regele Svein al danezilor, atunci când s-a căsătorit cu sora acestuia care a fugit de la soțul ei păgân, Burislav, regele slavilor baltici.

În anul 1000, Olaf a pornit pe mare în fruntea flotei sale pentru a confisca pământul noii sale soții de la Burislav. Însă în dreptul Insulei Svolder, Olaf a fost interceptat de către flota combinată a danezilor, suedezilor și slavilor, împreună cu câteva corăbii aparținând fiilor fostului rege Haakon, cel pe care Olaf l-a detronat. Deși Olaf a luptat eroic de pe corabia sa celebră, numită *Șarpele cel Lung*, el a fost înfrânt de către coaliția scandinavă. Pentru a evita să fie prins în mâinile dușmanilor, Olaf a sărit în mare și nu a mai fost văzut de atunci⁴². Legende legate de supraviețuirea sa au continuat să circule, fiind folosite de către

⁴⁰ *Ibidem*, p. 203-206.

⁴¹ *Ibidem*, p. 206

⁴² A se vedea Snorri Sturlson, *Heimskringla, or The Lives of the Norse Kings*, English translation by Erling Monsen & A. H. Smith, Dover Publications, Mineola, New York, 1990.

Drd. Petruț-Ciprian Terciu

unii pretendenți la tronul Norvegiei pentru a invada țară. Unul dintre aceștia a fost Tryggvi, o căpetenie scandinavă care pretindea a fi fiul lui Olaf și a reginei Gyda. Sub acest pretext a invadat Norevegia, însă a fost învins de către regele Svein al Norvegiei, fiul lui Cnut cel Mare. Tryggvi a fost ucis după bătălie de către un fermier. Mulți ani mai târziu, atunci când Harald Hardrada va deveni rege al Norvegiei, trecând pe lângă locul indicat, l-a întâlnit pe un vechi prieten care l-a indicat pe presupusul asasin al lui Tryggvi. După ce i-a ascultat confesiunea asasinului, Harald l-a spânzurat invocând legăturile familiale dintre el și Tryggvi, răzbunându-i acestuia moartea⁴³.

Zvonurile legate de supraviețuirea lui Olaf au continuat să fie răspândite pentru câțva timp după bătălia de la Svolder. Raporturi despre identificarea lui Olaf au fost făcute la Roma, Ierusalim și prin alte părți ale Europei și ale Mediteranei. Atât regele englez Athelred cât și sora lui Olaf, Astrid, ar fi primit daruri de la fostul rege norvegian în tot acest timp⁴⁴.

Deși domnia lui Olaf Tryggvason a fost una scurtă, ea a avut o importanță deosebită în istoria întemeierii și convertirii Norvegiei la creștinism. Sub patronajul său, Leif Ericson a descoperit America, iar Insulele Groenlanda și Orkney au fost convertite la creștinism.

În urma bătăliei de la Svolder din anul 1000, regele danez Svein și-a sporit autoritatea ocupând și tronul norvegian lăsat vacant de către Olaf.

Masacrul danezilor din Anglia din anul 1002, comandat de către regele englez, Athelred a declanșat o serie de invazii daneze conduse de către regele Svein I. Se pare că Svein a fost afectat personal de această atrocitate, deoarece printre victime se aflau sora sa, Gunhilde, și soțul acesteia⁴⁵.

Prima invazie a avut loc între anii 1002 și 1005, însă o foamete care făcea ravagii în țară l-a forțat pe Svein să părăsească Britania. Alte raiduri daneze s-au mai desfășurat între anii 1006-1007 și 1009-1012, însă în anul 1013, Svein a condus el însuși o invazie totală a Angliei. Potrivit *Cronicii Anglo-Saxone*, regele Svein a venit cu flota sa în Britania unde a cucerit cu ușurință Anglia de Est, Northumbria și regatul Lindsey. Apoi a coborât către Oxford, pe care l-a cucerit, apoi Winchester, după care s-a îndreptat către Londra⁴⁶.

⁴³ Pentru mai multe detalii a se vedea Theodore Murdock Andersson, Kari Ellen Gade (trans. Eng.) *Morkinskinna: The Earliest Icelandic Chronicle of the Norwegian Kings (1030-1167)*, Cornell University Press, Ithaca, 2000

⁴⁴ Oddr Snorrason, *The Saga of King Olaf Tryggvason*, (trans. Eng. Nutt), ed. Shepton J., Oxford University Press, 1895, p. 449-465

⁴⁵ Mike Ashley, *British Monarchs: A complete genealogy, gazetter and biographical Encyclopaedia of the Kings and Queens of Britain*, Robinson Publishing, London, 1998, p. 483

⁴⁶ *Anglo-Saxon Chronicle*, in Project Gutenberg, translated by James Ingram, London, september, 1996, p. 61

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (I)

La Londra, rezistența englezilor a fost una remarcabilă, ceea ce l-a forțat pe Svein să ocolească orașul regal pentru o vreme, însă în cele din urmă londonezii s-au predat de frica unui eventual masacru. Regele Athelred i-a trimis pe cei doi fii, Edward și Alfred, în Normandia, după care i-a urmat și el în exil⁴⁷.

În ziua de Crăciun a anului 1013, Svein I al danezilor a fost încoronat rege al Angliei, însă nu a apucat să se bucure mult timp de victoria sa, murind la scurt timp. Fiul său, Harald al II-lea a fost încoronat rege în Danemarca, însă danezii din Anglia l-au proclamat rege pe fratele său, Cnut, în timp ce englezii au trimis după Athelred în Normandia să vină și să reocupe tronul englez. Revenind în Anglia în anul 1014, Ethelred a reușit să-l alunge pe Cnut din țară, dar acesta va reveni un an mai târziu. La revenirea sa în Anglia, Cnut a găsit regatul divizat, deoarece fiul lui Athelred, Edmund Ironside, s-a revoltat împotriva tatălui său și s-a proclamat rege în partea daneză a regatului.

Inviazia daneză din anul 1015 a fost una foarte intensă, asemănătoare cu cea din anul 865. Wessex-ul a fost primul regat englez care s-a predat forțelor lui Cnut, apoi mare parte din Mercia a trecut de partea sa împreună cu Eadric Streona, conducătorul acesteia. Forțele regelui englez Edmund nu au putut opri avansul armatei daneze care și-a continuat campania în nord, unde a ocupat Northumbria.

După ce mare parte din Anglia a căzut în mâinile lui Cnut, acesta s-a îndreptat spre Londra, acolo unde Edmund și-a consolidat puterea după moartea tatălui său, Athelred. Înainte de sosirea danezilor la Londra, Edmund a purtat campanii în Wessex unde a întâlnit o facțiune a armatei daneze în două bătălii indecise. Asediul Londrei a fost ridicat în cele din urmă de către danezi din cauza ferocității cu care lupta Edmund atunci când a ajuns din Wessex pentru a salva capitala engleză. O altă bătălie purtată în Essex a adus victoria danezilor de data aceasta datorită numeroaselor trădări venite din tabăra engleză. În urma acestei bătălii Cnut și Edmund s-au întâlnit și au negociat pacea care prevedea ca toate teritoriile de la nord de Tamisa să fie trecute în stăpânirea prințului danez, iar cele din sud împreună cu Londra să rămână sub autoritatea lui Edmund. De asemenea, Cnut avea să fie desemnat succesorul lui Edmund, ceea ce s-a și petrecut atunci când regele englez a murit câteva zile mai târziu în circumstanțe necunoscute⁴⁸.

Cnut a fost încoronat rege al Angliei, pe care o va conduce vreme de 19 ani, până la moartea sa survenită în anul 1035. Noul rege s-a căsătorit cu Emma de Normandia, văduva regelui englez Athelred și fiica lui Richard al II-lea. Domnia lui Cnut în Anglia a adus acestei țări o perioadă de stabilitate și de prosperitate

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 63.

Drd. Petruț-Ciprian Terciu

nemaîntâlnite, datorate în mare parte eliminării pericolului raidurilor scandinave din moment ce tronul englez a fost ocupat de către un scandinav. În mare parte, masacrul danezilor din 1002 a fost răzbunat. Pentru a-și consolida puterea, Cnut a ordonat o serie de execuții ale supraviețuitorilor nobilimii engleze din Wessex, ceea ce a dus la fuga fiilor lui Athelred în Normandia. Printre aceștia se afla și Edward, viitorul mare rege al Angliei.

Cu vasta sumă colectată de la supușii săi englezi, Cnut își îndrepta acum atenția către afacerile scandinave. Fratele său, Harald, fusese deja încoronat rege al danezilor în anul 1014, însă la moartea sa în anul 1018, Cnut i-a succedat acestuia și a devenit și rege al Danemarcei. Domnia sa în Danemarca a fost una extrem de reușită și de prosperă, cu toate că energicul rege danez își petrecea cea mai mare parte a domniei sale în Anglia.

Situația tronului norvegian era mai complicată, ceea ce l-a determinat pe Cnut să ducă o luptă de lungă durată pentru a ocupa puterea în Norvegia pe care a deținut-o și tatăl său înainte sa.

Tronul norvegian va fi ocupat vreme de treisprezece ani de către regele Olaf al II-lea Haraldson (1015-1028), descendent din familia regală a lui Harald Fairhair, primul rege al Norvegiei.

Biografia sa o găsim împletită cu numeroase elemente mitice în istoriile islandeze ale secolului al XIII-lea. Islanda din timpul expansiunii vikinge, la fel ca și în zilele noastre, era caracterizată de un peisaj sălbatic și inospitalier, specific unui trai dificil. Scandinavii care s-au stabilit în această insulă înghețată din vecinătatea Cercului Polar s-au mulțumit cu puținul teren favorabil traiului din jurul fermei de la Reykjavik și au întemeiat noi așezări. Ceea ce îi lega și îi unea pe toți acești vikingi islandezi era dragostea pentru aventură, poezie și istorisiri. Aceste elemente ale caracterului islandezilor au contribuit la compunerea faimoaselor istorii ale celor mai importanți conducători sau exploratori scandinavi. Chiar dacă îmbină elemente mitice și de multe ori sunt supuse criticii istoricilor, istorisirile islandeze reprezintă un izvor fundamental în cercetarea evenimentelor Evului Mediu în Europa de Nord. Dragostea pentru literatură a islandezilor s-a transmis din generație în generație ceea ce a făcut ca în ziua de astăzi mai mult de două treimi din populația matură a țării să fie autori publicați. *Fagrskinna saga*, *Morkinskinna saga* și faimoase *Heimskringla saga*, scrisă de către istoricul războinic islandez Snorri Sturlson descrie ascensiunea lui Olaf la tron, precum și importanța domniei sale în lupta națională pentru independența Norvegiei și în cristalizarea, și organizarea creștinismului în această țară muntoasă.

Înainte de a prelua puterea în Norvegia, Olaf Haraldson a organizat expediții de jaf asupra țărmurilor baltice ale Estoniei și Finlandei, care au eșuat în a-și atinge scopul, Olaf abia scăpând cu viață din mâinile războinicilor finlandezi.

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (I)

În adolescența sa, Olaf era foarte activ în Marea Baltică, în Danemarca și chiar în Anglia. *Poemele skaldice* ale islandezilor iubitori de povestiri și de folclor menționează un atac al lui Olaf asupra capitalei engleze în urma căruia a reușit să distrugă Podul Londrei. Această expediție nu este menționată nici în *Cronica anglo-saxonă* și nici în alte cronică contemporane sau ulterioare. Dacă acest atac a avut într-adevăr loc, atunci el s-ar fi petrecut în anul 1014, atunci când Cnut a fost alungat din Britania, iar tronul englez i-a revenit regelui Athelred⁴⁹.

În drumul său spre Norvegia, Olaf a iernat la curtea ducelui Richard al II-lea al Normandiei. Ducele Richard arăta un devotament arzător față de creștinism și l-a convins pe Olaf să se boteze la Rouen. După ce a primit creștinismul, Olaf a ajuns în Norvegia în anul 1015, unde a primit sprijinul unei părți însemnate a nobilimii locale și a reușit să-l învingă în luptă pe principalul pretendent la tron, Svein Hakonarson. În decursul anilor următori, Olaf a obținut puteri sporite în rândul scandinavilor, reușind o încorporare a majorității teritoriilor norvegiene sub sceptrul său, inclusiv ale Insulelor Orkney din apropierea Scoției. Relațiile cu Suedia s-au îmbunătățit, însă relațiile cu danezii continuau să fie ostile.

Succesul său a fost unul de scurtă durată deoarece în anul 1026 a pierdut importanta bătălie de la Helgea în fața forțelor combinate daneze și engleze. Regele Olaf al Norvegiei și regele Anund Iacob al Suediei au profitat de faptul că regele Cnut își petrecea cea mai mare parte a timpului său implicat în problemele engleze și i-au atacat pe danezi în Marea Baltică. Bătălia navală a fost câștigată în cele din urmă de către Cnut în mod pircic, pierzând în luptă numeroase trupe daneze și engleze, însă această victorie purtată cu multe pierderi l-a făcut pe Cnut forța dominantă din Scandinavia. Bătălia este menționată atât în *Cronica anglo-saxonă*, fiind datată în această sursă în anul 1025⁵⁰ cât și în *Saga Sfântului Olaf* de Snorri Sturlson. În urma acestei bătălii, Olaf a fost nevoit să fugă în Rusia Kieveană la curtea țarului Iaroslav cel Înțelept (1019-1054), după care s-a refugiat în Suedia acolo unde se pare că a convertit numeroși păgâni la creștinism, potrivit surselor islandeze.

În anul 1029, regentul lui Cnut în Norvegia a dispărut pe mare, iar Olaf a profitat de situație pentru a-și redobândi tronul. Lupta s-a dat în anul 1030 la Stiklestad și este considerată una dintre cele mai faimoase bătălii din istoria Norvegiei.

Potrivit sursei Heimskringla, Olaf a pornit în fruntea unei armate însumând aproximativ 3 600 de războinici și a trecut munții din Suedia până în Valea Verdal din Norvegia în apropierea orașului Trondheim. La Stiklestad, Olaf s-a întâlnit cu

⁴⁹ Pentru mai multe detalii a se vedea Jan Ragnar Hagland, Bruce Watson, *Fact of folklore: the Viking attack on London Bridge*, London Archeologist Spring; http://archaeologydataservice.ac.uk/archiveDS/archiveDownload?t=arch-457-1/dissemination/pdf/vol10/vol10_12/10_12_328_333.pdf

⁵⁰ *Anglo-Saxon Chronicle*, p. 64.

Drd. Petruț-Ciprian Terciu

o altă armată norvegiană condusă de nobilii loiali lui și astfel numărul trupelor a ajuns la aproximativ 14 500 de luptători. Snorri Sturlson descrie strigătele de luptă pe care le foloseau războinicii lui Olaf: „*Înainte, înainte, oameni ai lui Hristos, oameni ai crucii, oameni ai regelui*”. Potrivit istoricului islandez, Olaf a luptat eroic în bătălia împotriva forțelor daneze ale regelui Cnut cel Mare, însă a primit numeroase răni la genunchi și gât, iar în final a fost răpus de o suliță care i-a penetrat cămașa de zale și i-a perforat abdomenul. Trupul regelui a fost imediat luat de la fața locului și ascuns într-un loc neștiut de danezi. Alături de regele Olaf a luptat în bătălia de la Stiklestad și fratele său de mamă, Harald Hardrada, care și el, la rândul lui, a fost rănit serios și a fost nevoit să fugă în Rusia Kieveană la Iaroslav cel Înțelept, protectorul fratelui său din timpul exilului. Tot potrivit lui Snorri Sturlson, după un an de la bătălie, trupul lui Olaf a fost deshumat și a fost găsit neatins de putreziciune. Trupul său a fost luat și depus în catedrala de la Trondheim, iar Olaf a fost canonizat de către prietenul său, arhiepiscopul Grimkell, fără aprobarea oficială a Curiei romane, acest obicei fiind necunoscut norvegienilor la acel timp. Canonizarea lui Olaf al II-lea îl face pe acesta drept ultimul sfânt important cinstit atât în Occident, cât și în Orient, anterior Marii Schisme din anul 1054⁵¹.

După victoria de la Stiklestad, Cnut cel Mare a obținut și tronul Norvegiei restaurând astfel trioul puterii creat de către tatăl său, regele Svein. Guvernarea lui Svein, fiul lui Cnut, și regentul din Norvegia a fost atât de nepopulară, încât a dus la răscoală lui Magnus cel Bun, fiul nelegitim al lui Olaf, și la ocuparea tronului norvegian de către acesta.

Importanța domniei lui Olaf al II-lea în Norvegia nu este dată de realizările sale politice, ci mai degrabă de cele religioase. La un prim studiu, domnia lui Olaf nu pare deloc impresionantă. Puterea sa s-a bazat în primul rând pe relația acestuia cu regele Cnut cel Mare. Atunci când legăturile dintre cei doi s-au distanțat, Olaf a pierdut tronul, iar când a încercat o recăștigare a puterii regale, acesta a fost ucis pe câmpul de luptă. Însă activitatea sa pe plan religios îl face pe Olaf să fie numit *Regele Etern al Norvegiei*. Mai mult decât atât, Olaf devine simbolul spiritual al țării scandinave, sfântul patron adoptat de către norvegieni după modelul danez al Sfântului Cnut cel Mare și după cel suedez al Sfântului rege Erik cel Victorios. Alături de simbolul religios, Olaf al II-lea devine și un simbol al unității și libertății naționale ale poporului norvegian.

În mod eronat, Olaf al II-lea este considerat de către mulți ca fiind cel care a încreștinat Norvegia, ori, începând de la regele Haakon cel Bun, toți monarhii

⁵¹ Pentru mai multe detalii legate de viața Sfântului Olaf al II-lea, a se studia Snorre Sturlason, *The Heimskringla or The Sagas of the Norse Kings, vol. II*, translated by (eng.) Samuel Laing, Rasmus B. Anderson, L.L.D., London, 1939, cap. VII: *Saga of King Olaf Haraldson The Saint*, p. 248-399

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (I)

norvegieni au fost creștini. Cel care a demarat cele mai puternice eforturi pentru convertirea Norvegiei la creștinism a fost mai degrabă înaintașul lui Olaf al II-lea, Olaf I Tryggvason. În timpul domniei lui Olaf al II-lea toți adversarii săi politici, în frunte cu regele danez Cnut cel Mare, erau deja creștini devotați și patroni neobosiți ai Bisericii. Aportul substanțial al lui Olaf al II-lea a fost mai degrabă reorganizarea Bisericii norvegiene și propagarea creștinismului în ținuturile interioare muntoase ale țării. După cum am putut vedea mai sus, îl surprindem personal pe Olaf convertind păgânii suedezi la creștinism în timpul surghiunului său în această țară. Organizarea Bisericii și implementarea legilor religioase de către Olaf au avut un impact atât de puternic, încât delegații papei Grigorie al VII-lea (1073-1085) au fost refuzați în mod categoric de către sinodul Bisericii norvegiene atunci când aceștia au venit să impună celibatul preoților în rândul scandinavilor. Sinodul norvegian a invocat faptul că aceste noi reguli pentru preoți nu se găseau în codul legilor Bisericii alcătuit de către regele Olaf al II-lea.

Deși fapte miraculoase au fost atribuite cu generozitate lui Olaf și credința sa autentică nu poate fi nicicum pusă la îndoială, trebuie evidențiate totuși și anumite aspecte negative ale personalității sfântului rege. Din toate sursele biografiei sale reiese faptul că Olaf era o persoană extrem de violentă și de răzbionică și acțiunile sale au dus de cele mai multe ori la jafuri și vărsări de sânge. De cele mai multe ori, asemenea lui Olaf I Tryggvason, Olaf al II-lea Haraldson recurgea la forța brută pentru convertirea păgânilor la creștinism. Totuși, acest comportament înclinat spre violență poate fi scuzat dacă nu este scos din contextul general al societății nordice medievale, și nu numai, deosebit de sângeroase și de angrenate în conflicte violente permanente. Totodată, deși creștinismul a fost asumat în mod sincer de către monarhiile scandinave și de către oamenii de rând, anumite practici păgâne au murit mai greu. Este binecunoscut faptul că, asemenea predecesorilor săi, Olaf practica poligamia, luându-și mai multe soții în același timp. Cum însă personalitatea umană îmbina aspectele pozitive cu cele negative și cum niciun om nu este fără de păcat, importanța realizărilor sale spirituale șterge scăderile și neîmplinirile ființei sale.

Atât de mare era cultul personalității sale, încât a devenit cel mai cinstit sfânt scandinav de peste hotare. A devenit curând patronul spiritual al Gărzii Varangiene scandinave din Imperiul Bizantin, alături de Fecioara Maria. O biserică având hramul său se găsea în York în Evul Mediu, fiind foarte popular printre englezii de origine daneză. După cum am menționat anterior, Olaf este ultimul sfânt important cinstit în toată Biserica creștină anterior Marii Schisme din anul 1054, și este unul dintre cei mai cinstiți sfinți occidentali de către creștinii ortodocși de astăzi, în special de către cei din Occident sau din America.

Drd. Petruț-Ciprian Terciu

Moartea lui Olaf al II-lea a echilibrat situația politică din Scandinavia, conferindu-i regelui Cnut cel Mare puteri sporite.

După ce a obținut puterea în Norvegia, Cnut cel Mare a devenit liderul dominant din Scandinavia. Ocupând tronul a trei țări: Anglia, Norvegia și Danemarca, regele Cnut a devenit unul dintre cei mai puternici monarhi din Europa în acea vreme, întemeind un imperiu al Mării Nordului ce rivaliza cu Sfântul Imperiu Romano-German și cu Imperiul Bizantin.

Aflat la apogeul puterii sale, cu inamicii înfrânți și cu puterea concentrată în mâinile sale mai sigură ca niciodată, Cnut a onorat invitația papei de a asista la încoronarea împăratului German Conrad al II-lea. În anul 1037, Cnut a mers în pelerinaj la Roma, unde a legat relații strânse cu împăratul german și cu regele Burgundiei, Rudolf. Invitația de a se alătura celor mai puternici oameni din Apusul european demonstrează prestigiul de care se bucura Cnut în timpul domniei sale și forța sa decizională în ceea ce privește chestiunile principale ale puterilor creștine din Occident. Vizita sa la Roma evidențiază și relația deosebită pe care acesta o avea cu Biserica romană. În timpul domniei sale creștinismul a beneficiat de un avânt deosebit de puternic în Scandinavia, ceea ce a dus la convertirea multor vikingi la creștinism, deși unele obiceiuri păgâne incompatibile cu învățătura creștină, cum ar fi poligamia, au continuat să influențeze societatea nordică, această obicei fiind practicat de către însuși Cnut și de către majoritatea conducătorilor scandinavi, fie ei regi danezi sau norvegieni creștini, printre care îi menționăm pe Olaf I Tryggvason, Olaf al II-lea Haraldson și Harald al III-lea Hadrada, toți exponenți veritabili ai creștinismului, dar practicantii ai poligamiei. Deși Danemarca și Norvegia adoptau aproape în totalitate creștinismul, Suedia rămânea în continuare adeptă credințelor păgâne și își trasa propria identitate scandinavă.

Cnut a preferat întotdeauna să se sustragă influenței exercitate de către scaunul arhiepiscopal de la Bremen din Germania impus de către papalitate și a preferat să aducă misionari englezi pentru propagarea învățăturilor creștine, configurând noi legături culturale și religioase între Anglia și Scandinavia.

Cnut a murit în toamna anului 1035, însă imperiul său nordic nu a supraviețuit. În Danemarca și în Anglia i-a succedat la tron Harthacnut, numit și Cnut al III-lea, iar în Norvegia, Magnus I. În Anglia, după moartea lui Harthacnut, tronul i-a revenit lui Edward, fiul regelui englez Athelred, care a revenit din Normandia în anul 1042, reinstaurând astfel dinastia de Wessex.

Domnia regelui Edward Confesorul va dura până în anul 1066 și va reprezenta una dintre cele mai stabile și mai prospere domnii din istoria poporului englez, fiind exemplară pentru toți monarhii care au ocupat tronul englez până în ziua de astăzi.

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (I)

În timpul domniei sale s-a menținut o vie corespondență cu Imperiul Bizantin și a fost trimisă o delegație engleză compusă din cavaleri, clerici și monahi britanici la împăratul Maniakes. Desigur, aici Edward Confesorul face confuzie, deoarece nu a existat niciun împărat în Bizanț cu acest nume. Este vorba, așadar, de strălucitul general George Maniakes, cel care a purtat campanii încununată de succes împotriva Alepului și Edessei în Orientul Mijlociu, dar care și-a încununat cariera militară în Italia și în Sicilia împotriva arabilor și a normanzilor. În aceste campanii Maniakes a fost însoțit de către Garda Varangiană condusă de către Harald Hardrada, a cărui viață și activitate le vom descrie și analiza în rândurile următoare. Din cauza nerecunoștinței împăratului Constantin al IX-lea Monomahul, George Maniakes s-a revoltat, însă a fost învins în luptă în cele din urmă. Maniakes se bucura de o popularitate covârșitoare, depășind-o pe cea a împăratului în relațiile internaționale și de aceea este numit în sursele engleze și scandinave cu titlul de împărat. Delegația engleză de la Constantinopol avea rolul de a înmâna împăratului scrisorile regelui Edward Confesorul cu privire la o vedenie pe care acesta a avut-o. Potrivit cronicii engleze *Gesta Regnum Anglorum*, în timp ce se afla la ospățul de Paști de la Westminster, cucernicul rege englez a avut o vedenie a celor șapte tineri adormiți de pe muntele Coelius din Efes care își aflau trupurile așezate în mormânt pe partea dreaptă vreme de mai bine de două sute de ani. În vedenia sa, aceștia s-au întors pe partea stângă și vor continua să stea așa vreme de încă 74 de ani. Iar în acești 74 de ani se vor petrece multe lucruri îngrozitoare pentru imperiul romanilor și necredincioșii se vor abate asupra lor. Delegația engleză a mers apoi la Efes, unde au fost deshumate trupurile celor șapte sfinți și au fost găsiți așezați pe partea stângă, așa cum a văzut regele englez în vedenie. Locuitorii Efesului au susținut cu tărie faptul că până acum cei șapte tineri fuseseră așezați pe partea dreaptă⁵². Avertismentele adresate de către regele englez romeilor se pare că nu au avut efectul scontat, iar bizantinii nu au ținut cont de ele. Totuși, ele s-au adevărat cu precizie miraculoasă, iar Bizanțul a fost pedepsit cu împărați nevrednici și total incompetenți, care au neglijat politica imperială de până acum și au dus armata romeică într-o stare deplorabilă prin desființarea celebrelor theme, forme administrative militare specifice Imperiului Bizantin și prin desființarea flotei imperiale a cărei utilitate era contestată. Totul a culminat cu trădările și umilințele suferite de către bizantini pe câmpul de luptă de la Manzikert din anul 1071, în urma căreia mare parte din armata romeică a fost distrusă, iar Anatolia a fost inundată de către turcii selgiucizi. Totuși, cei 74 de ani prorociți de către monarhul englez se vor termina, sfârșitul lor putând fi interpre-

⁵² Vladimir Moss, *Căderea Angliei Ortodoxe*, trad. de Drăghici Mihaela-Daniela, Editura Egumenita, București, 2010, p. 109-110.

Drd. Petruț-Ciprian Terciu

tat ca momentul de debut al restaurației comneniene caracterizate prin domniile împăraților Alexios I Comnenul (1081-1118), a fiului său Ioan al II-lea Comnenul (1118-1143) și a nepotului acestuia, Manuel I Comnenul (1143-1180).